

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

 <http://www.kurier-poranny.com/niwa/>

№ 30 (2359) Год XLVI

Беласток 29 ліпеня 2001 г.

Цана 1,50 зл.

Сем гадоў дарогі ў нікуды

Яўген Мірановіч

10 ліпеня 1994 года пасля другога тура выбараў прэзідэнтам Беларусі стаў Аляксандр Лукашэнка. Большасць грамадзян Беларусі галасавала на маладога тады палітыка ў надзеі, што створыць ён, як абяцаў, эканамічны дабрабыт, справядлівасць і верне ўладзе моцна паднішчаны трохгадовым кіраваннем дзяржавай Вячаславам Кебічам аўтарытэт. Кебіч, дарэчы, быў галоўным канкурэнтам Лукашэнкі на гэтых выбарах. Галасуючы за Лукашэнку грамадзяне Беларусі выказаліся за змены.

Першы прэзідэнт Беларусі не надта аднак ведаў, што можна зрабіць з гаспадаркай ва ўмовах узніклай рынкавай сістэмы. Не ведалі гэтага яго дарадчыкі, у пераважнай большасці афіцэры савецкага КДБ. Таму ўся актыўнасць новай прэзідэнцкай каманды накіравалася на знішчэнне палітычнай канкурэнцыі. Чэкісты рабілі проста тое, што ўмелі найлепш. Не зважалі прытым на факт, што вакол іх усё памянялася. На апазіцыйных дэпутатаў у будынак парламента пасылалі спецыяльныя падраздзяленні міліцыі. Цэнзура і маніпаляцыя дзяржавай сродкаў масавай інфармацыі сталі першымі крокамі ў працэсе пабудовы аўтарытарнай дзяржавы.

Пасля першага рэферэндуму ў 1995 г. пайшла атака на асноўныя атрыбуты беларускай незалежнасці. Прэзідэнт, які ў кожнай краіне з'яўляецца гарантам суверэнітэту, у Беларусі стаў ініцыятарам падпарадкавання дзяржавы суседняй краіне. Мову нацыі, якая толькі што вызвалілася ад статуса мовы каланіяльнага люду, лукашысты нанава прывялі ў стан маргінальнасці, а дзяржаўны герб і нацыянальны сцяг памяншалі на сімвалы залежнасці ад Расіі. Ліквідавалі нават свята 27 ліпеня, устаноўленае камуністычным Вярхоўным Саветам для ўшанавання памяці аб аб'яўленні *Дэкларацыі суверэнітэту Беларусі*. Святам лукашэнкаўскай Беларусі стала дата ўваходу Чырвонай Арміі ў Мінск у ліпені 1944 г.

Пасля другога рэферэндуму ў лістападзе 1996 г. ліквідаваны былі астаткі нядаўна ўстаноўленых фундаментаў дэмакратыі. У крытычны момант, калі ад прэзідэнта пачалі адыходзіць людзі з яго акружэння і здавалася, што наступае канец царствавання Лукашэнкі, у Мінск з падтрымкай прыехаў сам прэм'ер-міністр Расіі Віктар Чарнамырдын, які назначыў тады яго маскоўскім намеснікам у Беларусі.

Сем гадоў кіравання Беларуссю Аляксандрам Лукашэнкам гэта для народа вялікая страта часу. Суседзі Беларусі за той час спрабавалі наладжваць грамадскі і палітычны парадак у сваіх краінах паводле дэмакратычных правілаў. Здаецца, усе навокал добра зразумелі, што

[працяг ➤ 4]

Град прыбіў жыта да зямлі і павыбіваў калоссе, — паказвае Кшыштаф Карпюк.

Хмара з градам, шырынёю на некалькі кіламетраў, знішчыла пасевы і бульбу паміж Барысаўкай і Лешукамі.

Быццам хмара абарвалася

14 ліпеня 2001 года град пабіў збожжа, бульбу і гародніну на палях каля вёсак Барысаўка, Прыбудкі, Гарадзіска, Галякова Шыя, Альховая Кладка, Крыніца і Лешукі. У астатняй вёсцы вецер паламаў дрэвы і знішчыў будынкі.

— Спачатку праліўны дождж пайшоў і хмара падалася на лес, а калі вярнулася, такі град пайшоў, быццам хмара абарвалася, як бы канец свету быў, — кажа Раман Анішчук з Барысаўкі. — Збожжа на сечку парэзала, а сцёблы як голыя пальцы засталіся.

— Нават гуркі, капусту і гарбузы на драбязгі пабіла і ўсю гародніну згладзіла, — дабаўляе Барбара Анішчук.

На полі Рамана Анішчука град пабіў авёс, пшаніцу і бульбу, больш чым палову сёлетніх пасеваў. Камісія ўстанавіла, што градабой нанёс знішчэнні на больш чым 200 гектарах у больш за 40 гаспадароў.

— Град месцамі быў велічынёю грэцкіх арэхаў. Пасля буры бялюсенька ўсюды было, сантыметраў пяць граду ляжала на зямлі і ў прыгаршчы можна было яго збіраць, — заяўляе Лявон Хіліманюк з Барысаўкі. — Колькі памятаю, то такога граду яшчэ не было. Мяшанку так абмалаціла, што можна яе зараць. Найбольш вымалаціла на клінку каля лесу. У гаспадароў, чые палі з другога боку вёскі, знішчэнні меншыя.

Град у Барысаўцы пачаў падаць каля пятай гадзіны пасля абеду. Хмара, шырынёю ў некалькі кіламетраў, пайшла ў напрамку Гарадзіска, што ў гміне Нарва.

Прадстаўнікі Гайнаўскай гміны заявілі, што для пацярпеўшых сялян будучыя паменшаны або дараваны падаткі. На падставе ацэнкі камісіі будзе можна карыстацца льготнымі крэдытамі. Але гаспа-

дары не намерваюцца пазычаць грошай.

— Крэдыт можна ўзяць, але з чаго яго аддаць, калі такія вялікія знішчэнні на полі, — гаворыць Кшыштаф Карпюк.

У спадарства Карпюкоў амаль усё поле апынулася ў паласе, па якой прайшоў градабой. Мяшанка, авёс і жыта знішчаны амаль поўнасьцю, толькі пшаніца часткова ўцалела.

— Нельга спадзявацца на большую дапамогу гмінных, ваяводскіх ці дзяржаўных улад, бо няма адведзеных адпаведных сродкаў у стратэгічныя запасы. Льготы ў падатках невялікія ў параўнанні з размерамі патрат. У маім выпадку град знішчыў збожжа на 25 тысяч злотых, а могуць зменшыць для мяне падатак на 600 злотых. Я лічу, што цяпер павінна быць так, як было пры цары, калі захоўваліся запасы збожжа на выпадак неўраджаю. Трэба і цяпер у дзяржаўным бюджэце прадбачыць рэзерв, на выпадак знішчэння плёнаў. Гаспадары часта не маюць за што сплываць крэдыты. Усё ж такі лічу, што трэба страхаваліся на выпадак градабою, бо інакш прыходзіцца разлічваць толькі на спонсараў, — заявіў Мікола Яноўскі з Прыходаў, якога поле знаходзіцца каля Барысаўкі.

Град на полі Міколы Яноўскага знішчыў амаль усю пшаніцу на 13 гектарах. Ён адзіны застрахаваў пасевы на выпадак стыхійных няшчасцяў, але страхавальная дамова дазваляе выплаціць яму толькі да 80% вартасці знішчанага збожжа.

Людзі з Барысаўкі са страхам глядзяць на неба, калі паяўляюцца хмары, баючыся чарговых знішчэнняў.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Юбілей „Збучанак”

На працягу пяці гадоў у калектыве выступалі дзевяць асоб. Сёння спявае толькі пяць жанчын: Наталля Брук, Аляксандра Куптэль, Надзея Лабаноўская і Ніна Хворась. Калектывам кіруе Кацярына Ціханюк.

[прэзентацыя ➤ 3]

Бітва каля Нурца

20 жніўня 1915 г. пачалася бітва каля вёскі Нурэц. На дапамогу рускім войскам камандаванне направила 3-ю і 4-ю роты польскага легіёна пад камандаваннем капітана Вітальда Каміроўскага, а затым камандуючы легіёнам палкоўнік Жандкоўскі направиў сюды 1-ю і 2-ю роты. Бой быў жорсткі.

[мінуўшчына ➤ 4]

„А беларусам жадаю большай свядомасці...”

І вось сёння я зноў кажу: люблю чытаць беластоцкую „Ніву”. І шчыра ўдзячны рэдакцыі, што знаходзіць магчымасць рэгулярна мне прысылаць яе. І зноў, і зноў думаю сабе: але ж і дзіва дзіўнае! Такая ідзе асіміляцыя беларускага насельніцтва на Беласточчыне — а мова жыве...

[фельетон Ніла Гілевіча ➤ 5]

Мост праз Ружаны сток

Ужо другі год у Ружанысток запрашаюцца мастакі з чатырох краін. Захапленне прыродай, гісторыяй і культурай — так акрэсліваюць свой стан духа ў гэтым святым месцы ўдзельнікі. Цудоўны краявід, натхняючыя святыні, добрыя людзі — усё гэта дало плён у выглядзе літаратурных і мастацкіх твораў.

[пленэр ➤ 8]

Рэха

Дзеля цікавасці прыклаў я вуха да зямелькі і пачуў царкоўныя званы. Здзівіўся я: мо гэта галюцынацыя, ілюзія?.. І тут я разабраўся, што ў сапраўднасці звонаць у нашай дубіцкай царкве і толькі чамусьці рэха адбіваецца ў нетрах зямелькі, дзе калісьці стаяла легендарная царква.

[традыцыя ➤ 9]

Кампенсация за рабскую працу

Да 11 жніўня г.г. можна яшчэ складаць заявы — „Wnioski o przyznanie świadczenia ze środków niemieckiej fundacji „PAMIĘĆ, ODPOWIEDZIALNOŚĆ I PRZYSZŁOŚĆ” за нявольную і прымусовую працу ў Нямеччыне або ў Аўстрыі (час прабывання не мае значэння).

[інструкцыя ➤ 11]

Беларусь — беларусы

Эскадроны смерці на Беларусі — не выдумка

Не дачакаўшыся рэакцыі з боку Аляксандра Лукашэнкі, лідэр ФПБ, патэнцыйны кандыдат у прэзідэнты Уладзімір Ганчарык перадаў у аўторак (17 ліпеня — рэд.) журналістам копіі матэрыялаў, якія даказваюць прыналежнасць улад да дзейнасці „эскадрону смерці”, які знішчаў палітычных апанентаў цяперашняга кіраўніка дзяржавы.

Паводле дакументаў, распаўсюджаных Уладзімірам Ганчарыкам, Віктар Шэйман аддаў загад знішчыць Юрыя Захаранку. Сёння Уладзімір Ганчарык агучыў змест дакументаў пра зніклых у Беларусі вядомых асоб. Гэтыя дакументы, як прагучала на прэсавай канферэнцыі, даюць падставы падазраваць цяперашняга ўлады ў палітычных забойствах.

Уладзімір Ганчарык агучыў рапарт генерал-маёра міліцыі Лапаціка, які той падаў летась 21 лістапада на імя міністра ўнутраных спраў Уладзіміра Навумава. У гэтым дакуменце гаворыцца: „У дадзены час Шэйман даў указанне фізічна знішчыць былога міністра ўнутраных спраў Захаранку Ю. М. Інфармацыйнае забеспячэнне месцазнаходжання Захаранкі для дзеянняў Паўлючэнкі было забяспечана спецадроздзяленнем Васільчанкі Н. В. — указанне, якое яму таксама даў Шэйман праз сваіх супрацоўнікаў. Акцыя захопу і наступнага знішчэння Захаранкі была ажыццёўлена Паўлючэнкам, камандзірам роты СОБРа і камандзірам першай роты спецназа ды чатырма ягонымі байцамі. 8 траўня 1999 года пісталет Паўлючэнка здаў Алкаеву. Паводле аналагічнай камбінацыі, 16 верасня 1999 года Паўлючэнка правёў акцыю захопу і знішчэння Ганчара В. І. ды Красоўскага А. С. Месца пахавання трупаў Захаранкі, Ган-

чара, Красоўскага — спеучастак лагерных магіл на Паўночных могілках”, — сцвярджаецца, як зазначыў Уладзімір Ганчарык, у рапарце генерала Лапаціка, які на той час займаў пасаду начальніка галоўнага ўпраўлення крымінальнай міліцыі МУС. Яшчэ адзін дакумент, са зместам якога пазнаёміў журналістаў Уладзімір Ганчарык — рапарт начальніка следчага ізалятара палкоўніка міліцыі Алега Алкаева. У ім, у прыватнасці, размова ідзе пра адмысловы пісталет з глушыльнікам, якім выконвалі смяротныя прысуды і які, адпаведна дакументу палкоўніка Алкаева, двойчы, паводле ўказання тагачаснага міністра ўнутраных спраў Сівакова, запатрабавалі дзеля нейкіх мэт. Першы раз пісталет выдалі 30 красавіка 1999 года, а вярнулі 14 траўня. Другі раз зброю выдалі 16 верасня, а праз два дні, 18 верасня, яе вярнулі Алкаеву. Уладзімір Ганчарык параіў звярнуць увагу на гэтыя даты і даты знікнення Захаранкі, Ганчара ды Красоўскага.

— У асноўным гэта ўсё супадае. Выдаваўся пісталет Паўлючэнку ці не выдаваўся? Ён выдаваўся праз нейкіх асоб, якія названыя. Мая версія такая: гэта было і людзі аддавалі каманды. Бо нікае падраздзяленне без камандаў не дзейнічае. Вельмі шмат супадзенняў, і справа ўлады сказаць, што гэта так альбо не.

У мінулую пятніцу (13 ліпеня — рэд.) Уладзімір Ганчарык накіраваў усе гэтыя дакументы на адрас Аляксандра Лукашэнкі, але ніякага адказу ад яго не атрымаў. Каментуючы маўчанне Лукашэнкі, ён зазначыў:

— Гэта можа азначаць толькі, што ён вельмі занепакоены. Але пытанне ў тым — ён занепакоены тым, як высветліць ісціну альбо як апраўдацца?

Міхал Стэльмак, Мінск
„Пагоня” № 29 (525) ад 19.07.2001 г.

Адгулялі „Басовішча”

Пераможцамі дванацатага Фестывалю музыкі Маладой Беларусі сталі чатыры гурты: па два з Беларусі і Беласточчыны. Галоўны арганізатар мерапрыемства — Беларускае аб’яднанне студэнтаў — сваю ўзнагароду прысудзіў гомельскаму гурту „Бан Жвірба”, які ўмела спалучае цяжкае гучанне сучасных электрычных інструментаў з народнымі прапачаткамі нашай культуры. Гаспадар сцэны — вайт гміны Гарадок — узнагародзіў „Праект 2001”, які заснавала адмыслова дзеля „Басовішча” група маладых людзей з розных мясцовасцей Беласточчыны: Гайнаўкі, Бельска-Падляскага, самога Беластока. Аб’яднала іх прага выказаць свае пачуцці, свае адносіны да свету на беларускай мове. Беларускі саюз у Рэчы Паспалітай узнагародзіў беластоцкі гурт „0 85”. Калектыў стварылі музыкі, якія ўжо паказваліся на „Басо-

вішчы” ў розных саставах. Цяпер аб’ядналіся вакол колішняга вакаліста „Брагі” — Юркі Асенніка. Беластоцкая студыя „Герц” сваю ўзнагароду — запіс альбома — дала мінскаму гурту „Імпэт”. Гэты гурт існуе ўсяго год і магчымасць запісаць першы альбом як найбольш дарэчы.

Сёлетняе дванацатае „Басовішча” было адным з найвялікшых за ўсю гісторыю фестывалю. Першай ноччу — з 20 на 21 ліпеня — на сцэне запрэзентаваліся 20 гуртоў з Беларусі, Польшчы і адзін з Вялікабрытаніі. Другой ігралі пераможцы і вядомыя з ранейшых выпускаў фестывалю зоркі, між іншым „Крыві”, „Уліс”, „Крама”, „Палац”, „Н.Р.М.” ці мінулагодні лаўрэат — „Ріма” з Гарадка. Польшкім госцем быў гурт „Піджама порна” з Познані. Пад іх музыку 9 гадзін запар гулялі тысячы маладых людзей.

М. В.

Наперадзе ўсіх... на інфляцыі

Сёлета ў Беларусі самыя высокія тэмпы інфляцыі сярод усіх краінаў СНД. Паводле статыстычных дадзеных Міжнароднага статыстычнага камітэта СНД, у перыяд са студзеня па травень інфляцыя ў Беларусі склала 19,9%. Да-

лей ідзе Расія — 10,9%, потым Таджыкістан — 9,3%. Найменшыя паказчыкі росту спажывецкіх коштаў у СНД маюць Азербайджан — 0,8%, Грузія — 1,3% і Казахстан — 3,7%.

„Наша Свабода”, 18.07.2001 г.

Рыхтуецца даведнік аб беларускіх дзеячах у Польшчы

14 ліпеня 2001 г. у Беластоку адбылося пасяджэнне Управы Беларускага саюза ў Рэспубліцы Польшча.

Першай тэмай, якая ставілася на разгляд, былі вынікі III З’езда беларусаў свету. Крытычную ацэнку з’езду даў старшыня Літаб’яднання „Белавежа” прафесар Ян Чыквін. Паводле яго, з’езду не хапіла канкрэтнасці, а Вялікая рада аказалася дэкаратыўнай структурай, якая на практыцы не дзейнічае (не склікаюцца пасяджэнні і не прымаюцца пастановы). „Нам трэба рабіць праграму пазітывісцкую працу і не ваяцца толькі з „Бацькаўшчынай”, — сказаў Ян Чыквін. Пятро Юшчук, які ўдзельнічаў у сустрэчы ў Савеце Міністраў, паведаміў, што III З’езд атакаваўся афіцыйнымі чыннікамі як нерэзэнтатыўны форум (дзяржаўныя ўлады намерваюцца восенню склікаць Форум беларусаў свету, пасля прэзідэнцкіх выбараў). Беларускі саюз у РП вырашыў утрымліваць шчыльныя кантакты са Згуртаваннем беларусаў свету „Бацькаўшчына” і не ўдзельнічаць у палітызаваных акцыях урада Рэспублікі Беларусь.

Чарговай справай, якая абмяркоўвалася на сходзе, быў удзел Беларускага саюза ў выбарчай кампаніі 2001 года. На сёлетніх парламенцкіх выба-

рах Беларускі саюз вырашыў не ствараць свайго выбарчага камітэта, а толькі падтрымаць асобу Андрэя Карчэўскага — старшыні Беларускага аб’яднання студэнтаў, які балаціруецца са спіска Уніі вольнасці. Вырашана таксама афіцыйна раскінуць выбарчае пагадненне БС з Уніяй працы, паколькі апошняя не стрымала абяцання змясціць на спісках кааліцыі СЛД-УП беларускага кандыдата, які карыстаўся б падтрымкай Беларускага саюза.

Управа Беларускага саюза вырашыла яшчэ ў гэтым годзе выдаць трохмоўны (на беларускай, польскай і англійскай мовах) даведнік аб беларускіх арганізацыях, згуртаваных у БС. Выкананне гэтай выдавецкай ініцыятывы даручана старшыні БС Яўгену Вапу. Вырашана таксама пачаць работу па падрыхтоўцы біяграфічнага даведніка аб беларускіх дзеячах у Польшчы. Праца над даведнікамі разлічана на некалькі гадоў. У выданне праўдападобна будуць занесены прозвішчы тых дзеячаў, якія жылі і працавалі на тэрыторыі цяперашняй Польшчы пасля 1945 года. Каардынатам прац па падрыхтоўцы біяграфічнага даведніка стаў прафесар Ян Чыквін.

Віталь ЛУБА

З беларускай мовай у XXI стагоддзі

(Зварот Рады ТБМ да ўдзельнікаў прэзідэнцкіх выбараў у Беларусі)

Дарагія сябры! У нашай краіне набірае моц кампанія па выбары новага прэзідэнта Беларусі.

Прааналізаваўшы яе пачатак, мы бачым, што дзяржаўныя структуры (і ў першую чаргу Цэнтральная выбарчая камісія), а таксама некаторыя прэтэндэнты на высокую дзяржаўную пасаду, нягледзячы на вынікі апошняга перапісу насельніцтва і дзеючае заканадаўства, свядома і несвядома ігнаруюць беларускую мову — дзяржаўную мову тытульнай нацыі Рэспублікі Беларусь.

Шаноўныя выбаршчыкі!

Смела патрабуйце ад усіх удзельнікаў выбарчай кампаніі ў адпаведнасці з артыкулам 50 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь прад’яўляць Вам дакументы выбарчай кампаніі, у тым ліку падпісныя лісты для рэгістрацыі

кандыдатаў у прэзідэнты, на беларускай мове, а таксама запаўнення іх па-беларуску.

Паважаныя прэтэндэнты на прэзідэнцкую пасаду! Шырока выкарыстоўвайце беларускую мову ў сваёй выбарчай агітацыі, асабліва пры вырабе друкаванай прадукцыі. Уключаўце ў свае перадвыбарчыя платформы патрабаванні аб наданні беларускай мове рэальнага статусу афіцыйнай дзяржаўнай мовы, аб вяртанні нацыянальнай сімволікі, аб адкрыцці Беларускага нацыянальнага ўніверсітэта.

Памятайце, што 86% грамадзян Беларусі лічаць беларускую мову роднай, а 37% штодня на ёй размаўляюць.

Без адраджэння беларускай мовы, гісторыі і культуры рэальны суверэнітэт Беларусі як незалежнай еўрапейскай краіны немагчымы.

Рада ТБМ імя Ф. Сарыны
Мінск, 1 ліпеня 2001 г.

Беларускія афіцэры на вучэннях НАТА

Больш за тысячу салдат з 20 краін, у тым ліку з Польшчы і Беларусі, удзельнічаюць у шматнацыянальных камандна-штабных вучэннях „Шчыт міру-2001”, якія праходзяць у другой палове ліпеня на Явараўскім палігоне Заходняга апэратыўнага камандавання Узброеных Сіл Украіны, што ў 50 кіламетрах ад Львова. Вучэнні адбываюцца ў рамках НАТАўскай праграмы „Партнёрства дзеля міру”. На адзін з самых вялікіх палігонаў Еўропы прыбылі падраздзяленні з Польшчы, ЗША, Азербайджана, Балгарыі, Бельгіі, Вялікабрытаніі, Нямеччыны, Грэцыі, Грузіі, Даніі, Італіі, Казахстана, Канады, Малдовы, Нарвегіі, Румыніі, Турцыі, Швецыі і Украіны. Упершыню, на здзіў мясцовых наглядальнікаў, прыбылі афіцэры з Беларусі. Расію, Туркменістан і Латвію прадстаўляюць наглядальнікі. Вучэннямі, фінансаванымі урадам ЗША, з украінскага боку камандуе ге-

нерал Аляксандр Масланчук, а з амерыканскага — генерал Шарл Флемінг.

Мэта вучэнняў — адпрацоўка сумесных дзеянняў па падтрымцы міру і стабільнасці ў зонах этнічнага канфлікту згодна з нарматыўна-прававой базай ААН.

Як падкрэсліў начальнік упраўлення знешніх сувязей Міністэрства абароны РБ палкоўнік Уладзімір Марзалюк, чатыры беларускія ваеннаслужачыя на „Шчыце міру-2001” маюць статус не наглядальнікаў, а ўдзельнікаў. Беларускія афіцэры будуць выпрабюваць сябе ў розных ролях і ў розных канфліктных сітуацыях, змадэліраваных з дапамогай камп’ютэрнага абсталявання. Некаторыя міратворчыя дзеянні, напрыклад, звязаныя з аказаннем дапамогі бежанцам і адбіваннем атак тэрарыстаў, будуць адпрацоўвацца і на практыцы.

Паводле ПАП і БЕЛТА

Юбілей „Збучанак”

У чацвер 12 ліпеня, у дзень права-слаўнага свята Пятра і Паўла, калектыў мастацкай самадзейнасці „Збучанкі” адзначаў сваё пяцігоддзе. Свята ладзілі Управа гміны ў Чыжах і Гмінны асяродак культуры. Дапамаглі і мясцовыя спонсары: суполка „Кінг” Ніны Гапунік і Мікалая Карчэўскага, якая вядзе краму ў Збучы ды Барыс Раманюк з мясцовай заправачнай станцыі.

На працягу пяці гадоў у калектыве выступалі дзевяць асоб. Сёння спявае толькі пяць жанчын; апошнія чатыры асобы па сямейных, асабістых і тэхнічных прычынах перапынілі свае выступленні. Калектывам кіруе Кацярына Ціханюк, а разам з ёю выходзяць яшчэ на сцэну Наталля Брук, Аляксандра Куптэль, Надзея Лабаноўская і Ніна Хворась. Раней у выступленнях калектыву прымалі ўдзел Анна Якімюк, Марыя Кошка, Марыя Супэла і Сямён Карнілюк.

Урачыстасць адбывалася на пляцоўцы побач вясковай святліцы. Гледачы, пад сто чалавек, сядзелі пад адкрытым небам, а выступленні самадзейнікаў і афіцыйных асоб — пад прылягаючай да святліцы павеццю. На святкаванні юбілею прыехалі сцэнічныя сябры і сяброўкі „Збучанак”: „Незабудкі” з Курашава, „Чыжавяне” з Чыжоў і „Арляне” з Орлі.

Урачыстасць адкрылі чыжоўскі вайт Рыгор Мацкевіч і дырэктар Гміннага асяродка культуры Юры Якімюк, якія прыгадалі прысутным творчы шлях і дасягненні юбіляраў, а затым выступілі самыя „Збучанкі”, якія песняй „Вітаем, вітаем вас, госці дарагія” прывіталі публіку, а пасля праспявалі нізку сваіх песень.

Калі юбіляры закончылі спяваць, на сцэну ўваходзілі госці ўрачыстасці з віншаваннямі, кветкамі і падаркамі. Першымі віншавалі прадстаўнікі Гміннай управы: Рыгор Мацкевіч, Юры Якімюк і старшыня Гміннай рады Міхал Мароз. За імі на сцэну ўвайшлі Ян Сычэўскі і Валянціна Ласкевіч. Старшыня ГП БГКТ жадаў юбілярам вялікай вытрымкі, згоды, здароўя і далейшых дасягненняў. Чарговым віншавальнікам быў гайнаўскі стараста Уладзімір Пятрчук; ягоныя

віншаванні былі больш асабістым чым афіцыйныя, бо ў ліку юбіляраў знаходзілася яго цешча Наталля Брук. Ад імя Ваяводскага асяродка анімацыі культуры віншавалі Барбара Пахольска і Сцяпан Копа: „Abyście się cieszyły ze wspólnego śpiewania!” Ад Гайнаўскага дома культуры віншавалі Мікалай Бушко і Ірына Парфянюк, жадаючы поспехаў юбілярам, а таксама ўсім Пятрам і Паўлам. Вайт Арлянскай гміны Ян Добаш сказаў, што калі б не песня, жылося б нам яшчэ горш, і пажадаў юбілярам каб доўга развеселялі душы блізкіх і ўсіх жыхароў. Міхаіл Аўхіменя, мастацкі кіраўнік „Чыжавян” заклікаў юбіляраў: „Спявайце, не пераставайце!”. А кіраўнічка „Незабудак” Ніна Грыгарук жадала, каб бліжэйшыя пяць гадоў, да чарговага юбілею, „Збучанкі” спявалі SUPER! Юбіляры падзякавалі:

— Такая радасць! Дзякуем шчырым сэрцам, дзякуем за падаркі і за тое, што прыехалі...

Пасля галоўных гераінь урачыстасці на сцэне выступілі курашаўскія „Незабудкі”. Радавалі яны публіку спевам і вясёлым словам Ніны Грыгарук. Выказала яна таксама падзяку Ваяводскаму асяродку анімацыі культуры, Беларускаму грамадска-культурнаму таварыству і Гайнаўскаму дому культуры:

— Калі б не гэтыя ўстановы, што мы былі варты?! Дай вам Бог усім здароўе!

Пасля „Незабудак” публіцы спявалі і танцавалі „Чыжавяне” і „Арляне”.

Урачысты канцэрт закончыла Кацярына Ціханюк, выконваючы сола адмысловую песню.

Спытаў я кіраўнічку ансамбля, ці магчыма папоўніць склад калектыву малодшымі спявачкамі і спевакамі. На жаль, малодшай падмены ў Збучы няма, а мужчынам выгадней стаяць збоку. Дарэчы, так і выглядала мясцовая публіка: з лавчак вакол пляцоўкі выступлення на сцэне глядзелі пажылыя жанчыны, а мужчыны прыглядаліся звонку, з вуліцы.

Кацярына Ціханюк выступае не толькі з калектывам, выконвае яна і сольныя песні:

Юбіляры (злева направа): Наталля Брук, Кацярына Ціханюк, Надзея Лабаноўская, Ніна Хворась і Аляксандра Куптэль.

Збучанская публіка.

— Як мама прала, я слухала і помню з дзяцінства ўсе песні і вершы. Сёння Сцяпан Копа дзівуецца, што я знаю такія песні, пра якія ён не чуў.

Пакідаючы ўрачыстасць жыхаркі Збучы былі задаволеныя:

— Такія канцэрты маглі б адбывацца ў кожную нядзелю!

Калі я чакаў аўтобуса, на прыпынак падыйшла жвавая бабулька, якой ужо за восемдзесят. Спытаў я і яе, ці падбалася ёй мерапрыемства.

— Што з таго, — засумавала яна, — зайду дахаты, а там няма да каго адазвацца.

Вёска старэе, моладзь адплывае ў гарады. У некаторых мясцовасцях людзі атамізуюцца, астаюцца ў хатах і на свет глядзяць праз акно тэлевізара. У Збучы яшчэ ёсць такія, што хочуць аставацца грамадствам і пагутарыць ды паспяваць разам з наяднымі людзьмі, з суседзьмі. Дзякуй ім за тое!

Аляксандр Вяршыцкі
Фота аўтара

Фэст над возерам

У спякотную нядзелю, 15 ліпеня на дзікім пляжы ў Бандарах на Семяноўскім возеры адбыўся фэст. Арганізавалі яго Гмінны цэнтр культуры і спорту ў Міхалове ды Гурток вудзільшчыкаў у Бандарах.

Насамперш правялі спаборніцтвы для вудзільшчыкаў за кубак дырэктара міхалоўскага ГЦКіС. Першае месца заняў Павел Шкоп і ён здабыў кубак, другое — Андрэй Міруць, а два раўнапраўныя трэція месцы заваявалі Ян Бароўскі і Андрэй Каліноўскі. Апрача кубка і дыпламаў усе пераможцы атрымалі ва ўзнагароду адмысловыя вуды, якія купіў ім бандарскі гурток вудзільшчыкаў.

Пасля, а 15 гадзіне пачаўся канцэрт. У Бандары прыехалі з песнямі салісты і мастацкія калектывы: „Цаглінкі” са Старога Ляўкова, „Нараўчанкі” з Нараўкі ды „Lumen Band” з Бельска-Падляскага. Доўга плылі па набярэжным лесе ды луналі над возерам прыгожыя беларускія песні. Бельскі калектыў спяваў старыя польскія папулярныя песні.

Праводзіліся шматлікія конкурсы з уз-

нагародамі для дзяцей, моладзі і дарослых. На месца фэсту пад’ехалі ларкі з марожаным і ахаладжальнымі напоймі.

Перад сцэнай сабраліся перад усім курортнікі, якія толькі што выйшлі з вады на бераг. Прышло многа прыгожых дзяўчат у купальніках або вельмі модных зараз стрынгх (касцюм, які канчаецца не паспеўшы пачацца), якія тут загаралі на сонцы. Фэст быў прыемнай неспадзеўкай для ўсіх, хто ў Бандарах мае свае курортныя домкі. Дырэктар ГЦКіС Мар’ян Гайдучэня намераны арганізаваць тут яшчэ адзін нядзельны фэст у палове жніўня. Будзе ён спалучаны са спаборніцтвамі парусных лодак. Удалося яму знайсці спонсараў. Ліпеньскі фэст дапамаглі арганізаваць, між іншым, уласнікі дзвюх бандарскіх прыватных крамаў (Вінцук Лукша, Андрэй Міруць), мясцовы клуб „Carino” (Раман Лёткаўскі) і гасцініца (Здзіслаў Канікоўскі), Прадпрыемства камунальнай гаспадаркі ў Міхалове ды фірма „Okosim” (Яцэк Брацько).

Тэкст і фота Янкі ЦЕЛУШЭЦКАГА

Бітва каля Нурца

У „Ніве” № 26 ад 1 ліпеня 2001 г. быў змешчаны артыкул „Забытыя магілы”, у якім аўтар піша, што жыхары вёскі не ведаюць, хто ў іх пахаваны. Прапаную затым жменьку гістарычных фактаў аб бітве пад Нурцом.

У пачатку вайны фронт цэлы год стаяў за Варшавай. Але ў 1915 г. пункт цяжкасі немцы перанеслі на ўсходні фронт. Узнікла небяспека, што іх арміі, наступваючы з Усходняй Прусіі, і аўстрыйскія — з Галіцыі, акружаць рускія войскі ў вялікім катле. Таму рускае камандаванне на нарадзе 5 ліпеня ў Седльцах рашыла выпраміць лінію фронту на лінію: Рыга — Дзвіна — Баранавічы — Пінск — Роўна — Тарнопаль. На гэтай лініі немцы былі затрыманы. У пачатку жніўня пачалося бежанства праваслаўнага насельніцтва Беласточчыны. Рускія войскі адступалі ў парадку, вядучы ар’ергардныя баі. 20 жніўня пачалася бітва каля вёскі Нурэц. На дапамогу рускім войскам камандаванне направила 3-ю і 4-ю роты польскага легіёна пад камандаваннем капітана Вітальда Каміроўскага, а затым камандуючы легіёнам палкоўнік Жандкоўскі направиў сюды 1-ю і 2-ю роты. Бой быў жорсткі. Загінула многа нямецкіх і ру-

скіх салдат. Польскі легіён страціў тут 40 легіянераў забітымі і 148 раненымі. Ранены быў і сам палкоўнік Жандкоўскі і капітан Адам Трыгар. Пасля гэты польскі легіён прымаў удзел у малой сутычцы каля станцыі Чаромха, а затым адступіў у бок Апакі. Загінуўшых нямецкіх, рускіх і польскіх салдат немцы пахавалі на створаным імі ваенным могільніку каля Нурца, недалёка чыгуначнай пуці. Над кожным пахаваным немцам паставілі невысокі драўняны крыж з іменем і прозвішчам забітага, датай смерці і родам яго войска: пехацінец, улан ці артылерыст. Над рускімі салдатамі немцы паставілі такія ж крыжы з кароткім падпісам „Russischer Krieger” (рускі воін) і датай смерці, над польскім легіянерам — „Polnischer Krieger” і датай смерці. Над брацкімі магіламі салдатаў праціўніка паставілі высокія крыжы з надпісамі, калі салдат праціўніка пахаваны пад даным крыжам. А жыхары Нурца, вярнуўшыся, пабачылі новы ваенны могільнік сваіх і праціўнікаў, але ніхто не дагадаўся, каб ім апекавацца. Могільнік быў знішчаны пасля другой сусветнай вайны.

Каля 1 км ад станцыі Сямятычы таксама знаходзіцца вялікі нямецка-рускі

могільнік; невялікі могільнік з І вайны быў на заходняй частцы цвінтара царквы св. Варвары ў Мілейчычах. Сярод немцаў пахавана тут многа палякаў: „Ulanen: Edward Wysocki, Johann Kowalski (улан: Эдуард Высоцкі і Іаган Кавальскі). Адразу відаць, што першы быў палякам, а другі — мазурам з Усходняй Прусіі. Найстаршым чынам з пахаваных у Мілейчычах кайзераўскіх салдатаў быў „Wachtmeister Böhm (вахмістр Бём). Могільнік гэты таксама збураны. Такія ж могільнікі ёсць у Орлі, дзе былі і рукапашныя баі, і каля Дыдуллё, Бельска, Райска. З гэтага відаць, што праходзіўшы на ўсход, нямецкая армія, нават у невялікіх сутычках, шчодро палівала палі Падляшша сваёй крывёю. А і праваслаўныя салдаты з Падляшша храбра ваявалі, многія палажылі свае галовы на палях баёў, многія даслужыліся да званняў фельдфебеляў, а нават афіцэрскіх чыноў. Напрыклад, Іван Філіпавіч Бартнічук з Мілейчычаў і Фёдар Кандратавіч Карнялюк з вёскі Мядзвежыкі даслужыліся да звання штабс-капітанаў.

Што тычыцца польскіх легіёнаў у Расіі, то Чырвоны полк Варшавы памагаў падпарадкоўваць народы Расіі новай савецкай уладзе. Другія польскія палкі больш схіляліся да „белых”, але стараліся занадта не падстаўляць сваіх галоў

за няпольскія справы. Затое ахвотна ваявалі яны супроць украінцаў. Напрыклад, 10-13 ліпеня 1919 г. польскія ўланы пад камандаваннем маёра Плісоўскага разбілі тры ўкраінскія батальёны, зарубалі больш 200 украінскіх салдатаў, узялі ў палон 22 украінскія афіцэры і каля 600 салдат. Здарылася гэта каля мястэчка Язлоўца, над рэчкай Стрыпай, за што гэты кавалерыйскі полк быў названы палком Язлавецкіх уланаў. Каб больш падкрэсліць сваю „męszość”, уланы гэтага палка мелі свой лозунг: *Hej, dziewczęta! W górę kielki! Jedzie ulan jazłowiecki!*”. Не трэба тлумачыць, якія асацыяцыі выклікала гэтая журавейка ва ўкраінскім асяроддзі.

Мікалай Капчук

Ад аўтара „Забытай магілы”: Дзякую спадару Капчуку за абшырнае выказванне на закранутую мною тэму. Аднак у адной справе, пішучы „жыхары Нурца, вярнуўшыся, пабачылі новы ваенны могільнік сваіх і праціўнікаў, але ніхто не дагадаўся, каб ім апекавацца”, аўтар размінаецца з праўдай. Як мне сказала Ольга Кондэль з Нурца, той брацкай магілай у міжваенны перыяд апекаваліся вучні, у іх ліку і яна заносчы кветкі і вянкi. У той час нашы людзі яшчэ не мелі варожай прадурзятасці ні да праціўнікаў, ні нават да сваіх.

Аляксандр Вярбыцкі

Беспрацоўе можа павялічыцца

На чэрвенскім пасяджэнні Рады горада радныя абмяркоўвалі фінансавое становішча ў Гайнаўскім механічным прадпрыемстве „Гамэх”, на якім працуе каля 300 асоб. Бурмістр Анатоль Ахрыцук паведаміў, што ў прадпрыемстве павялічваецца запазычанасць. Цяпер прадпрыемства пастаўлена пад прыватызацыю. Бурмістр сказаў, што калі б гэтка колькасць работнікаў страціла працу, то бяда кранула б разам з сямейнікамі звыш 1 000 гайнавян. Бурмістр паабяцаў паразмаўляць з ваяводай Крыстынай Лукашук у справе прыватызацыі „Гамэха”.

Дыскусію радных выклікала пастанова Управы горада аб продажы будынка старога аўтобусага вакзала і навакольнай плошчы для каталіцкай парафіі, касцёл якой стаіць побач згаданага будынка. Радны Міхал Байко паведаміў, што тры разы размаўляў з бурмістрам у справе захавання гэтага гістарычнага будынка.

— Людзі, якія не ведаюць сваёй культуры і гісторыі — бедныя. Яны не ведаюць, куды ідуць. Я прадставіў праект захавання будынка, але ніхто ім не пакарыстаўся. Кіно было прададзена за чатыры мільярды (старых) злотых — гэтыя грошы можна выкарыстаць на аднаўленне старых будынкаў, — заявіў радны М. Байко.

Бурмістр Анатоль Ахрыцук паінфармаваў, што ўсе спробы продажу будынка закончыліся няўдачай. Сказаў

ён, што інвестары адмаўляліся купіць будынак, калі дакладней знаёміліся з тэхнічнай экспертызай, паводле якой будынак патрабуе грунтоўнага рамонту. Бурмістр заявіў, што паводле ўступнай ацэнкі на капітальны рамонт будынка спатрэбіцца 7-10 мільярдаў (старых) злотых і таму ўлады вырашылі прадаць яго са згодай на знос.

Радныя ў час сесіі прынялі пастанову аб павышэнні платы за ваду, якую пастаўляе жыхарам гайнаўскае Прадпрыемства водаправодаў і каналізацыі з 1,05 зл. за 1 м³ на 1,20 зл. і за сцёкі з 1,55 зл. за 1 м³ на 1,85 зл. Бурмістр паабяцаў, што на працягу бліжэйшых тыдняў будзе апрацавана праграма развіцця Прадпрыемства водаправодаў і каналізацыі, якое патрабуе сродкі на мадэрнізацыю водачышчальнай станцыі, замену старых водаправодных трубаў ды на бягучыя інвестыцыі, якія рэалізуюцца ў гэтым годзе за кошт прадпрыемства.

У час пасяджэння разглядаліся таксама актуальныя справы. Радныя даведліся, што з працы ў школьніцтве адыходзіць чатыры асобы. Гарадскія ўлады выдзелілі 20 тысяч злотых на падрыхтоўку псіхіятрычнага аддзялення ў Самастойным публічным комплексе аховы здароўя ў Гайнаўцы і 20 тысяч злотых на рамонт памяшканняў у Доме сацыяльнай дапамогі ў Белаежы, якія пачынаюць адпачываць.

Аляксей Мароз

Сем гадоў дарогі ў нікуды

[1 *☞ працяг*]

гэта не простая дарога, а наадварот, шлях ад таталітарызму да дэмакратыі патрабуе таксама ахвяр у выглядзе беспрацоўных, абкрадзеных усялякімі махлярамі, але нікому яшчэ не захацелася вяртацца да старога свету. У працэсе канфрантацыі мільёнаў супярэчных чалавечых інтарэсаў і пошукаў спосабаў іх вырашэння фарміруецца грамадства, якое будзе несці адказнасць за сваю бацькаўшчыну. Выглядае на тое, што частка зладзеяў са званнем міністраў, дырэктараў ці старшынь таксама ў дэмакратычнай сістэме трапіць там, дзе іх месца. Шляхам пабудовы прававых дзяржаваў пайшлі балты і амаль усе народы Сярэдняй Еўропы. Альтэрнатывай з’яўляецца таталітарызм, але тады грамадству астэецца толькі ўвесь час чакаць ласкавага і справядлівага дыктатара, якога ў прыродзе звычайна не бывае.

Беларусы ў адрозненні ад суседніх народаў былі пазбаўлены магчымасці грамадзянскай адукацыі. Не ўзніклі там самаўрадавыя структуры, якія прымушаюць усялякіх лакальных палітыкаў улічваць у сваёй дзейнасці, апрача сваіх, таксама інтарэсы мясцовага грамадства. У таталітарнай дзяржаве асноўным паказальнікам для такіх палітыкаў з’яўляецца вышэйшы рангам чыноўнік у вертыкальнай сістэме падпарадкавання.

У Беларусі грамадства ніколі не стала суб’ектам палітыкі. У той час, калі іншыя посткамуністычныя народы вучыліся дэмакратыі, беларусы маглі толькі

падпарадкоўвацца дэкрэтам Лукашэнкі або пратэставаць супраць дыктатуры. Не ўзніклі ў рэспубліцы ўмовы, якія прымушалі б грамадзян думаць катэгорыямі дзяржавы і браць адказнасць за яе лёс. У гэтым сэнсе ў Беларусі яшчэ нават не пачаўся працэс пабудовы грамадства. Нават калі б нейкім чудам адышоў Лукашэнка і прэзідэнтам стаў перакананы дэмакрат, вымушаны быў бы ён кіраваць дзяржавай, карыстаючыся зразумелымі жыхарам краіны механізмамі ўлады. Усё трэба было б пачынаць з нуля.

Сем гадоў дыктатуры Лукашэнкі гэта не толькі катастрофа для нацыянальнай і грамадзянскай адукацыі, але таксама нявырашаныя ўсе гаспадарчыя праблемы. Парваная сувязь са светам не спрыяе мадэрнізацыі гаспадаркі. Сярод дзяржаўнага кіраўніцтва няма таксама зразумення для рынкавай гаспадаркі. Карупцыя, нягледзячы на арышты чарговых дырэктараў вялікіх прадпрыемстваў, не стала меншай чым у іншых краінах, а ценевая зона ў гаспадарцы ахоплівае палову абмену фінансавых аперацый. Устанаўленне, побач дзяржаўнай, прэзідэнцкай адміністрацыі, а затым і маёмасці, вярнула толькі логіку ўласнасці, характэрную царскай Расіі. Упарадкаванне палітычнай і гаспадарчай сістэмы ў Беларусі патрабуе доўгіх гадоў, пры ўмове, што ў найбліжэйшым часе наступіла б нейкая змена ў найвышэйшым кіраўніцтве. Гэта аднак малапраўдападобна.

Яўген Мірановіч

Загадкавая магіла

Паўкіламетра ў паўднёва-ўсходнім напрамку ад Сяміхоч у Нурэцкай гміне знаходзіцца асабліва некрополія. Яна крыху нагадвае курган, а крыху піраміду індзейцаў мая. Складаецца яна з чатырох накладзеных на сябе ўсечаных конусаў метравай вышыні. Ніжні, найбольшы з іх, мае ў дыяметры мо з трыццаць метраў, а верхні — каля дзесяці. На верхнім, абсеяным маладзенькім бэзам, стаіць драўняны заходні крыж. На ніжэйшых растуць бярозы і сосны ды трава.

Пра магілу тую — хто ў ёй пахаваны, нямнога можна даведацца. Цікавіў-

ся ёю нурэцкі гісторык мясцовага мінулага Роберт Сабяшук. Мяркуе ён, што там пахаваны немцы, якія загінулі ў час першай сусветнай вайны. Людзі гавораць, што раней там маглі быць пахаваны шведы. Раскопак ніхто не праводзіў, а ў наваколлі некрополіі знойдзены былі адно абломкі шэрай керамікі са злomu XIX і XX стагоддзяў.

У далёкім і блізкім свеце поўна загадак. Пастаўлены яны не толькі прыродай, але і людзьмі.

Аляксандр Вярбыцкі

Фота аўтара

„А беларусам жадаю большай свядомасці...”

Люблю чытаць беластоцкую „Ніву”. Яшчэ ад самага яе нараджэння — з вясны 1956-га. У пачатку красавіка таго года ў ёй ужо былі апублікаваны мой верш „На прадвесні” і прывітальнае слова, якія я паслаў у „Ніву” ад радасці, што адрэзання ад БССР беларусы будуць мець на роднай мове сваю газету. Прывабіла мяне „Ніва”, па-першае, адметнасцю мовы. Правапісам яна карысталася тым жа, што і мы ў Беларусі, і ўсё ж у большыні тэкстаў я адчуваў штось такое, чаго як бы не хапала мне ў нашых беларускіх газетах. Гэта — натуральнасць гучання, інтанацый, сінтаксісу, — так бы мовіць, непадагнанасць яго пад усталяваную ў беларускай савецкай прэсе мадэль, фразеалагічна і лексічна вельмі набліжаную да рускай літаратурнай мовы. Па-другое, яшчэ тады, напачатку, „Ніва” была мне цікавая ўвагай яе журналістаў да самых звязаных сямейна-бытавых клопатаў простых, пераважна вясковых, людзей. Многія нататкі і допісы былі для мяне нязвыклія з-за сваёй крайняй шчырасці, здаваліся наіўнымі, часам нават смешнымі, і, аднак жа, менавіта гэта, прызнаваўся я сабе, і падкупляла.

З таго часу прайшло роўна сорак пяць гадоў. І вось сёння я зноў кажу: люблю чытаць беластоцкую „Ніву”. І шчыра ўдзячны рэдакцыі, што знаходзіць магчымасць рэгулярна мне прысылаць яе. І зноў, і зноў думаю сабе: але ж і дзіва дзіўнае! Такая ідзе асіміляцыя беларускага насельніцтва на Беласточчыне — а мова жыве, і газета жыве, і расце, шырыцца і дужэе пласт прафесійнай беларускай інтэлігенцыі. Ну ці ж не феномен? Ці ж не падстава для сацыяльнага аптымізму?..

Гартаю нумары за снежань мінулага і студзень гэтага года. Ці змянілася „Ніва” за доўгія дзесяцігоддзі? Бясспрэчна. Але спачатку аб тым, што засталася нязменным ці амаль нязменным. А гэ-

та — тое самае, чым яна ўвесь час рэзнілася ад беларускіх газет у Беларусі: мова і ўвага да побыту простага чалавека. Па-ранейшаму багата змяшчаецца матэрыялаў этнаграфічна-фальклорнага і культасветніцкага характару (пра народныя святы і фестывалі, пра бібліятэкі і школы). Як і раней, дзве паласы займае, на радасць дзецям, „Зорка”. Не знікла літаратурна-мастацкая старонка. Ну і, вядома ж, традыцыйная старонка смеху, з яе народнымі жартамі („даўціпамі”) і нярэдка вынаходлівай аўтарскай сатырай. Тут дабавілася і новае: цудоўная галерэя „Ніўкі” — „Еўрасаюз, як ты мне мілы!...”

Але спяшаюся падзяліцца маёй галоўнай высновай: газета ва ўсё большай меры з рэгіянальнай робіцца агульнабеларускай — і тэматыкай, і ўзроўнем абмеркавання беларускіх пытанняў і праблем. І не толькі дзякуючы новай рубрыцы „Беларусь — беларусы”, а і пастаяннай прысутнасці іншых на гэту тэму публіцыстычных і гісторыка-літаратурных матэрыялаў. Усе яны, разам узятая, ёсць не што іншае, як падтрымка ідэі нацыянальна-дзяржаўнага адраджэння Беларусі. Падтрымка тых, хто на гэту ідэю працуе. Невыпадкава апублікавацца ў „Ніве” лічаць за гонар і вядомыя, аўтарытэтныя аўтары з Беларусі (маю на ўвазе бліскучы артыкул Я. Янушкевіча пра Кузьму Чорнага „Ён стварыў акіян беларускага жыцця”).

„Ніву” цікава чытаць (кажу пра сябе, вядома), часам нават хочацца паспрачацца з пэўнымі тэзамі, што ўжо і зусім добра. Ну сапраўды, хіба не цікава ў артыкуле Я. Мірановіча — аднаго з самых актыўных аўтараў газеты — прачытаць такое: „У Беларусі нанава пачаў царстваць страх, што, найбольш аптымістычна кажучы, абазначае чарговую стагнацыю інтэлектуальнага жыцця краіны”. Ці з ягонага жар-

тыкула „Дачакаць ХХІІ стагоддзя”: „Нішто не магло стрымаць чалавечага зверства, якое дэманстравалася ў ХХ стагоддзі найбольш цывілізаванымі народамі свету”. Што праўда — дык праўда! Нішто не стрымала, нішто. Вось і думай: а што стрымае сёння? Ці заўтра?

Выпішу і невялічкі пасаж з артыкула Ст. Бергмана (на жаль, ужо адышоўшага ў лепшы свет): „Працэс вызвалення ад русіфікацыі (...) будзе доўгі. Складаецца ўражанне, што беларускай інтэлігенцыі не хапае заўзятасці, неабходнай для пераводу школьніцтва на родную мову...” Хіба не справядлівы папрок? Калі б усе нашы настаўнікі ў адзін дзень і час сказалі: або будзем вучыць дзяцей на беларускай мове, або — вось вам, спадары начальнікі, класныя журналы і можаць вучыць самі! — і ўсё! І вырашылася б пытанне: школы ў Беларусі сталі б беларускімі. Ды хоць бы проста, бачачы, што робіцца, паднялі ў маштабах краіны голас...

А хіба не вартая ўвагі трывога вядомага гісторыка і публіцыста Ю. Туронка, пададзеная ў артыкуле А. Чачугі „Сага аб Туронках”? „Я проста чакаў, што з гэтых маладых людзей будзе. Я вельмі любіў іх. Ездзіў на рэіды з імі. Дапамагаў ім «адкрываць» Беларусь. А яны... ляцелі на грошы. (...) Гэта мяне шакіравала. Як можна служыць свайму народу за грошы чужынцаў?! Я думаў, што ўвесь гэты рух будзе толькі дзеля Беларусі, а не дзеля набівання сваіх кішэняў. Як жа я памыляўся. (...) Я перакананы, што калі нехта чужы — паляк, амерыканец ці кітаец — дае табе грошы на «беларускую справу», значыць, яму гэта патрэбна. Калі ўжо не патрэбна, ён перастане наогул цікавіцца табою”.

Ну, а такі зварот да беларусаў Мітрапаліта Савы — каго можа пакінуць ён раўнадушным? Хіба што многіх праваслаўных святароў у Беларусі? „А беларусам жадаю большай свядомасці сваёй нацыянальнай тоеснасці, унутранага патрыятызму, адвагі і адкрытасці, спалучанай з ліквідацыяй баязлівасці — ва ўсіх яе аспектах. (...) Памятайма, што народ Беларусі — гэта вялікі

і старажытны народ. Яго багацце абапіраецца на тысячагадовую хрысціянскую традыцыю”.

А „Крык душы” настаўніцы з Паставаў Тамары Храпавіцкай, якой я, поўнячыся пачуццём гонару за такіх жанчын Беларусі, шлю паклон?

Ёсць што чытаць у беластоцкай „Ніве”, ёсць! Апрача публіцыстыкі, гэта водгукі на новыя кнігі, артыкулы пра выдатных людзей беларускай культуры, страшныя сваёй рэалістычнасцю сацыяльна-бытавыя абразкі з жыцця моладзі, і канешне ж — расказы-ўспаміны пажылых людзей пра пакуты ў няволі ў фашысцкай Нямецчыне, — з іх успамінаў варта было б скласці кнігу, бо чалавечыя лёсы — гэта заўсёды цікава.

І апошняе. Некалі, гады са два, а можа і тры назад, быў я, помню, засмучаны адной фельетоннай сатырай на выдатнага беластоцкага пісьменніка. Моцна быў засмучаны, прызнаюся. „Божа прамілы, падумаў я тады, хоць бы ўжо яны там, на Беласточчыне, не бралі за прыклад інтэлігенцыю Рэспублікі Беларусь і не займаліся самаедствам! Ну што гэта за такая праклятая доля наша! Ну няхай ужо ў Мінску адборныя дэмакраты і праўдалюбцы, змагары за беларускае адраджэнне драпежаць такіх ворагаў беларушчыны, як, скажам, Я. Брыль ці Н. Гілевіч. Ну дык гэта тут, у Еўразіі, нашчадкі былых савецка-партыйных чыноў і былых парторгаў дазваляюць сабе такое. Для гэтага іх і выхоўвалі. Ну, а вы там, на Беласточчыне, чаго грызцеся? Вас жа не фарміравала татальная бальшавіцкая хлусня!?”

На шчасце, пасля таго выпадку больш падобных самаедскіх зрываў у „Ніве” я не сустракаў. Вельмі хачу верыць, што і не сустрэну. Усё-такі ж менавіта ў Польшчы ў такой пашане пераможнае слова „салідарнасць”. Перамога беларускай ідэі без салідарнасці яе носбітаў наўрад ці ўсталюецца. Беларусам гэта належыць помніць усюды, дзе б ні жылі. Ці шматвяковага горкага вопыту нам усё яшчэ замала?

Ніл ГІЛЕВІЧ

Літаратура і мастацтва, 16.03.2001 г.

„Так балюча ў маіх словах”

Творчасць Надзеі Артымовіч — самабытная з’ява ў сучаснай беларускай паэзіі. Чытачы, крытыкі і калегі адзначаюць „інтэлектуальнае напружанне” яе вершаў і нечаканую „вастрыню думкі” (Алесь Марціновіч), „рызыкаўныя эксперыменты” (Сакрат Яновіч). Яе кніжкі называлі „белымі”: „у белых вершах пра белы сон у белых пейзажах” (Ігар Бабкоў), — і параўноўвалі яе творы з творамі рускай паэткі Ксеніі Некрасавай, нават з экспрэсіямі іспанца Гарсія Лоркі (Леанід Галубовіч)... Сапраўды, вершы Артымовіч нагадваюць час, нібыта схоплены ў жменю і зафіксаваны ў тонкіх знаках на пляскатай паперы. Але бліжэй за ўсіх падышоў да чароўнага плёвіва яе вершаў, да творчых „кроснаў” беларускай паэткі з Беласточчыны Алесь Разанаў. Ён выдаў у суаўтарстве з Надзеяй Артымовіч кнігу „Дзверы”, у якой выступіў у якасці каментатара яе складанай, нязвыклай паэзіі; перакладаў яе вершы і для рускамоўных чытачоў часопіса „Нёман”. Разанаў азваўся пра нашу гераіню (і ці не пра паэзію ўвогуле?) — „імя, якое любіць невядомасць”.

Калі ўчытваешся ў радкі вершаў Надзеі Артымовіч, адчуваеш пэўную няёмкасць, нібы чытаеш асабісты дзёнік, настраёвы ліст ад усхваляванага нечым вельмі інтымным чалавека. І разумееш, што справа не ў адсутнасці знакаў пры-

пынку, рыфмаў, „эстраднага рытму” паэтычнага твора, а ў тым, што змест падаецца аголеным — такім бачыцца дзіця ў час купання. Раптоўна народжаны малюнак ці арнамент падчас тэлефоннай размовы з некім далёкім... Ці — як электрычныя правады без ізаляцыі! Сустрэча з невядомай сілай. Гэта чыстыя рысы быццёвых сутнасцяў, да якіх дакранаецца паэтка. І яны гучаць, нібыта боская нябесная арфа пад рукамі вечнай вучаніцы з сімвалічным імем — Надзея.

(...)
Надзея Артымовіч — сябра Саюза польскіх пісьменнікаў з 1986 г. „Але Н. Артымовіч — не прафесійная пісьменніца, а толькі паэтка, дастаткова некалькі хвілін пагартыць яе зборнічкі, каб пераканацца ў тым, што яна (дзякуй Богу) так і не навучылася пісаць вершы, а можа іх толькі *запісваць*, выпакутаваўшы спачатку ў душы, — піша ў рэцэнзіі на яе апошнюю кніжку Сяргей Кавалёў. — І таму яе вершы такія няправільныя, вонкава нязграбныя, таму іх так мала, як падзей і здарэнняў у жыцці звычайнага, непрыкметнага чалавека <...>, бо ёсць мера болю, які здолее вытрымаць чалавечае сэрца («так балюча ў маіх словах»)”.

Людка СІЛЬНОВА,
сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў
„Роднае слова”, № 2/2001

Цешыць, што гэта ўзнагарода за паэзію, якая не мае нічога супольнага з камерцыяй.

Варта адзначыць, што творы Надзеі Артымовіч перакладзены на польскую, нямецкую, англійскую, рускую мовы.

Пад уплывам яе творчасці сфармаваўся паралельны белавежскаму літаратурны рух на Беласточчыне.

(гак)

Выказванні бургімістра паводле Радыё „Рацыя”.

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Марта, Наталля і Віялета над возерам Чорным у Смольніках.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Пакацігарошак

(беларуская народная казка)
(працяг;

пачатак у папярэднім нумары)

— Не плач, сястрыца, — суцяшае брат, — я цябе вызвалю.

— Не, братка, не ведаеш ты, з кім справу маеш. Ідзі лепш хутчэй назад, а то Цмок заб'е цябе. Ён за сто верст чалавечы дух чуе.

— Смерці я не баюся, — адказвае брат. — А вось давай лепш падумаем, як твайго гаспадара ашукаць, як табе адсюль да бацькоў вярнуцца.

Сястра кажа:

— Пачакай тут, я пайду спытаюся ў гаспадара, ці пусціць ён цябе

ў свой палац. А там мо што-небудзь прыдумаем.

Пайшла яна да Цмока.

— Што б ты, гаспадар, зрабіў, каб сюды мой брат праведаць мяне прыйшоў?

— За госьця прыняў бы, — ухмыльнуўся Цмок.

Паверыла яму Палашка і прывяла брата ў палац.

Цмок пасадзіў госьця за стол і кажа да Палашкі:

— Прынясі нам жалезнага бобу.

— Давай, госьць, папалуднуем, — кажа Цмок. І сам пачаў жалезны боб жменямі чэрпаць ды ў рот на-

сыпаць. Узяў і госьць адну бабінку, патрымаў, патрымаў у роце і выплюнуў.

Цмок скрывіўся.

— Відаць, ты, госьць, не галодны?

— Дзякую, — кажа госьць, — есці мне і праўда не хочацца...

— Ну, дык пойдзем аглядаць мае багаці!

Абышлі яны ўсе пакоі, усе скляпы — дабра ў Цмока лікам не лічана: і золата, і серабро, і футры дарагія.

Павёў Цмок госьця ў стайню. А там стаяла дванаццаць жарабцоў, і кожны жарабец на дванаццаці ланцугах да жалезных слупоў прыкуты.

— Ну, што, госьць, хто з нас багацейшы: ты ці я? — выхваляецца гаспадар.

— Дзе мне з табою раўняцца, — кажа госьць. — У мяне і сотай долі таго няма.

— А цяпер я табе пакажу яшчэ адну штуку.

Прывёў яго Цмок да калоды — чатыры сажні таўшчынёю, дванаццаць даўжынёю.

— Бачыш гэтую калоду?

— Бачу, — адказвае госьць.

— Дык вось: калі ты яе без сякеры пасячэш, без агню спаліш, тады пойдзеш дадому жывым. А не — смерць табе.

Госьць кажа:

— Хоць зараз забі мяне, гаспадар, а гэтага я зрабіць не магу.

— Не можаш! — зароў Цмок. Дык чаго ж ходзіш да мяне ў госьці? Бач ты, пасябраваў са мною, з самім царом лясным! Няма табе сюды дарогі!

Забіў Цмок госьця, вочы выкалаў, а самога ў стайні да бэлькі падвесіў.

(працяг будзе)

Польска-беларуская крыжаванка № 30

Запоўніце клеткі беларускімі словамі.

Wers		Rap	▼	Zapas	▼	Zgiełk	Grzęda	▼
				Dar		Kot		
Pomoc	Dach	▼ ▶		▼		▼		
▶	▼							
▶								
		Aparat						

Адказ на крыжаванку н-р 26: База, сом, нос, тэлефон, расада, шанс, марш. Сэрца, сола, месяц, фан, анод, зона, ас, верш.

Вершы Віктара Шведы

Укралі нам палатку

Падчас канікул Ясь і Алік
Над возерам адпачывалі.
Аліка будзіць Ясь уночы:
— Скажы, што твае бацаць вочы?

— Зоркі і месячык на небе,
Будзе пагода, што нам трэба.
Ды раптам спахапіўся Алік:
— Гэта ж палатку нам укралі!

Адкуль прыгожыя кветкі?

Маці пытае: — Скажы, дзетка,
Адкуль прыгожаныкія кветкі?
Адказ пачула свайго сына:
— Яны з гародчыка Марціна.

— Бачыў Марцін, што робіш
шкоду

І выразіў на гэта згоду?
Сыноч азваўся з непакоем:
— Дык доўга гнаўся ён за мною.

Віктар ШНП

Мама мне дапамагала

Я памыла ўсе талеркі,
Тата купіць мне цукеркі.
Есці іх адна не буду,
Пачастую маму — Люду,
Бо яна дапамагала —
Біты посуд падбірала.

Смяшынкi-вeсялiнкi

Што трэба?

Бабуля кажа ўнуку Яську:

— Калі будзеш добры, ветлівы і працавіты, то пойдзеш у неба, а калі не...

— А якім трэба быць, каб пайсці ў кіно? — нецярпліва перапыняе яе Яська.

Самыя мудрыя

Настаўніца пытае на ўроку біялогіі:

— Як вы, дзеці, думаеце, птушкі маюць розум?

Андрэйка цягне руку і, атрымаўшы дазвол, радасна паведамляе:

— Вядома, маюць. Асабліва пералётныя, бо, як толькі пачынаецца навучальны год, яны адлятаюць у вырай, а на летнія канікулы вяртаюцца.

Хто і як кусаў?

— Мама! Паўлік укусіў мяне за вуха!

— Няпраўда! Ён сам сябе ўкусиў, а на мяне звальвае!

Што робіць тата?

— Зося, хто твой тата?

— Мой тата хворы.

— Я пытаю, што ён робіць.

— Кашляе.

Дзеля ведаў і кантактаў

Пагажэль пад Варшавай, раніца. У зале асяродка „Pol-Hotel” больш за 20 чалавек.

— Ужо пасля дзевяці, пара пачынаць, — з усмешкай гаворыць Арак Бжазінскі.

Сёння нядзеля, 1 ліпеня 2001 года, другі дзень польска-нямецкага семінара „Грамадская дзейнасць і супрацоўніцтва з прыватным сектарам ды міжнароднымі карпарацыямі”, арганізаванага Польскім фондам дзяцей і моладзі.

Мінулагоднія сустрэчы

— Летась закончылася польска-нямецкая праграма „Маладыя валанцёры”, — тлумачыць каардынатар сустрэч, Арак Бжазінскі.

Аказваецца, у васьмі праведзеных у Варшаве ды Дрэздэне семінарах прынялі ўдзел больш за 70 маладых палякаў і немцаў. Удзельнікі з Польшчы былі падзелены на дзве групы па 15 асоб і мелі заняткі ў двух цыклах. Як прыпамінае Арак, сустрэчы датычылі камунікацыі ў групе, супрацоўніцтва з СМІ, адносін рэкламы да чалавечых каштоўнасцей ды еўрапейскага валанцёрства.

Уладзімір Арлоў, Адкуль наш род

Гетман Астрожскі і перамога пад Воршай

Зноў вайна

Маскоўскі князь Васіль III абвясціў Вялікаму княству новую вайну. Ягоным ваяводам удалося авалодаць Смаленскам. Крамлёўскаму ўладару здавалася, што ён без цяжкасцяў зойме ўсю Беларусь. Ён нават загадаў сваім падначаленым прыгнаць беларускае войска пугамі, як статак жывёлы, да маскоўскае брамы.

Сеючы на нашай зямлі смерць, ворагі захапілі Крычаў, Амсціслаў, Дуброўну і рваліся да Менска. На сустрэч непрыяцелью выступіў гетман Астрожскі.

Маскоўскія ваяводы сабралі ўсю сваю збройную сілу на беразе рэчкі Крапіўны недалёка ад Воршы. У іх было 80 тысяч коннікаў. Гетман веў з сабою толькі 30 тысяч конных і пешых ваяроў. Ведаючы гэта, чужын-

Маша і дзед

Маша і дзед — верныя сябры. Дзеду падабаецца, што Маша давярае яму свае сакрэты. Расказвае смешныя гісторыі, якія бываюць у іхнім дзіцячым садзе. Спявае дзеду новыя песні, танцуе з ім.

А Машы падабаецца, што дзед умее слухаць яе. Купляе ёй марожанае, водзіць у парк. Разам гуляюць цацкамі.

Аднойчы мама даверыла дзеду сваю Машу аж на два дні. Якія гэта былі вясёлыя дні!

Маша і дзед рабілі папярковыя карбалікі, гулялі ў марскіх піратаў. Арганізавалі магазін цацак, і Маша была прадаўшчыцай. Прыдумалі

Працягваць ідэю

Польскі фонд дзяцей і моладзі, працягваючы цыкл мінулагодніх семінараў, сарганізаваў сустрэчу ў Пагажэлі.

— Мэта гэтых заняткаў, вядома, здабыццё новых ведаў, — кажа Арак. — Аднак апрача гэтага хочам падвесці праграму „Маладыя валанцёры” ды даць магчымасць сустрэчы ўдзельнікам абодвух цыклаў.

Праўда, у семінары, апрача пяці маладых немцаў, прымалі ўдзел амаль 20 асоб двух цыклаў з усіх куткоў Польшчы.

— Тэма семінара, — тлумачыць вядучы, — мае паказаць якім чынам гутарыць і заахоціць будучага спонсара да дапамогі нашай дзейнасці.

Трэба ўмець размаўляць

— Калі будзеце пераконваць канкрэтных людзей да сваіх праектаў, мусіце ведаць як найлепш гэта зрабіць, — тлумачыць псіхалаг Альжбета Солтыс з Фонду ЭГА.

З пункту гледжання псіхалогіі ёсць чатыры тыпы людзей на кіруючых пасадах, з якімі можна мець дачыненне. Ёсць асобы імпульсіўныя, якія найбольш разлічваюць на прэстыж, уражлівых, для якіх найважнейшыя

цы не сумняваліся, што здабудуць лёгкую перамогу.

Уначы перад бітваю Астрожскі падышоў да Дняпра і пераправіў свае аддзелы на другі бок ракі, дзе, расцягнуўшыся на некалькі вёрстаў, яго чакала расейскае войска. Частка конніцы перайшла раку ўброд. Для астатняга войска нашы майстры хутка навялі масты са звязаных, добра зашпакаваных бочак.

На досвітку 8 верасня 1514 года палкі Канстанціна Астрожскага ўжо стаялі ў баявым парадку насупраць ворага.

Зірнуўшы направа, найвышэйшы гетман бачыў беларускую конніцу. Пасярэдзіне са стрэльбамі-рушніцамі напагатове чакала пяхота, а злева рыхтаваліся да бою польскія конныя дружны. Пяхоту прыкрывала частка гарматаў. Астатнія свае гарматы князь Астрожскі схаваў у засадзе.

(працяг будзе)

казку, як хлопец Іванка шукаў сваю прынцэсу Святланку...

Калі мама з татам прыехалі забіраць Машу, дзед вельмі засмуціўся, што трэба развітвацца. Ён сказаў унучцы:

— Маша, дазваляю табе ўзяць мае цацкі, якія толькі хочаш.

Маша зірнула на заваднога коніка, на клоуна, які ўмее спяваць, на пёўніка-свістульку, на сабачку-скакунка, на бухматага Мішку, на Васю Вясёлкіна. І ціха сказала:

— Дзядуля, я хачу ўзяць з сабой... цябе.

Усім стала весела.

Уладзімір ЛІПСКИ
Вясёлка, красавік 2001 г.

Міхась і сяброўкі журналісцкага аб'яднання „Поліс”.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

доўгія размовы, аналітычныя — ім найбольш патрэбныя статыстычныя паказчыкі. Апошняя група — асобы кіраўнічыя. Яны любяць вырашаць, адмоўна адносяцца да абмежавання свабоды выбару.

— Калі валанцёр хоча атрымаць датацыю на свой праект, яму трэба падрыхтавацца да сустрэчы з кожным тыпам чалавека, — сказала спадарыня Альжбета. — Ды з кожнай асобай трэба ўмець гутарыць.

Аб спонсарах

Адна з тэм семінара — прадстаўленне прыкладаў фондаў, якія дапамагаюць у рэалізацыі лакальных праектаў. Даклады на гэтую тэму прадставілі Анна Шчэпанска з фірмы Schneider Electric ды Рышард Раманоўскі з Фонда I&S Pro Bono Polonica. Мы яшчэ пачулі пра спадзяванні людзей, якія маюць грошы і хо-

чуць імі падзяліцца. Часта здараецца, што валанцёры маюць зусім іншыя за спонсараў спадзяванні.

Было варта

Апошні вечар семінара — падвядзенне праграмы „Маладыя валанцёры”. Усе ўдзельнікі (тыя з першай як і з другой груп) ацаняюць цыкл. Хаця часам здараліся невялікія недахопы, трэба сцвердзіць, што цыкл даў маладым людзям непаўторную нагоду для пашырэння ведаў пра валанцёрства, але і (што, мабыць, найважнейшае) новых знаёмстваў і кантактаў, якія застануцца на доўга пасля семінара.

— Ужо цяпер рыхтуем новую праграму, — гаворыць Арак. — Маю надзею, што будзе яна таксама, а можа і больш удалая за папярэднюю.

Міхась СЦЕПАНЮК

„Купалінкі” з Беластока.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Тэатральныя калектывы Пачатковай школы ў Орлі з кіраўнічкай Яўгеніяй Тхарэўскай.

Фота Янкі ЦЕЛУШЭЦКАГА

Мастак — здаецца мне, — масток між берагамі рэчкі... Прыехалі ў Ружанысток — злучылі дух і рэчы.*

Мост праз Ружанысток

На ўсходы ў „рускім стылі” традыцыйна дырэктар Дарыюш Клін саджае да здымкаў удзельнікаў пленэру.

Або вясёлка. Шматколерная. Якую прасцей намаляваць, чым выразіць словамі. І мастак слова ці колеру ў одуме, у самоце змагаецца за выяўленне тае вясёлкі. А калі разам з’едзецца трыццаць мастацкіх індывідуальнасцей з чатырох краін (папраўдзе, з шасці — Польшча, Беларусь, Літва, Украіна... Азербайджан ды Канада), працуючых у рознай матэрыі ды кожны ў сваім росквіце духа — ці ўдасца ім гэта? Ужо другі год у Ружанысток запрашае мастакоў Stowarzyszenie Dąbrowskie (прэзас Рышард Божко), на спатканне „U źródła Biebrzy”. Захапленне прыродай, гісторыяй і культурай — так акрэсліваюць свой стан духа ў гэтым святым месцы ўдзельнікі. Цудоўны краявід, натхняючыя святыні, добрыя людзі спатканыя на вандроўках па Дуброўшчыне — усё гэта дало плён у выглядзе літаратурных і мастацкіх твораў. Рэйд крыніцамі Бобры, царкоўны шлях, сустрэча з уладамі гміны Новы Двор, выправа плытамі ў ваколіцу Ліпска, бежанскія пленэры ў Каменнай Старой,

цэнтр Еўропы — Сухаволя... Беларусы ўперліся з’ездзіць нават да Сакрата ў Крынкі, і ад яго вярнуліся ў Ружанысток не толькі з успамінамі, але і з ружамі. Сустрэчы натхнялі, але найбольш — краявіды. І ў карцінах мы адгадваем у туманых абрысах лугоў і ўзлескаў тутэйшы кругляд (Мікола Аўчыннікаў), у пастэлях Алеся Мемуса, алейных алеях Кастуса Качана, Івана Смелякова, Сержука Цімохава, Алены і Рыгора Мяжуевых, Вольгі Гардзіёнак, вільнюкоў Андрэя Балаховіча, Алега Аблажэя, Крысціны Балаховіч, Валерыя Зуброва, Айдына Лазімава, Анны-Луізы Юськевіч, Вольгі Паўлюк, Тэрэзы Маліноўскай, Людкі Сільновой... Дарэчы, Людка, выдатная паэтэса сярэдняга (ужо...) „тутэйшага” пакалення — не горшая мастачка; лічылі яе аматаркай, але яе

малюнкі, прадстаўленыя на вернісажы, вылучаліся сярод плёну працы іншых, адукаваных мастакоў. На літаратурнай вечарыне, на якой выступілі м.інш. Галіна Каржанеўская, Станіслаў Срокаўскі і Людка Сільнова, хтосьці з калег быццам бы, як казалі мастакі, разануў: або ты, Людка, малюй, або пішы. А калі тая вясёлка ў чалавеку іграе ўсімі колерамі?.. Якраз у такім месцы, цудоўным, празіраецца ў чалавеку скрыты чалавек...

Ufny cherlak z latwością przenosi ciężary, na nic biceps atlety gdy brakuje mu wiary! — прачытаем на белых лістках у касцёле Ружанастоцкай Пані. Іконай Найсвяцейшай Дзевы Марыі слыве Ружанысток.

Стольнік Дэрпскі Шчасны Тышкевіч і ягоная малжонка Еўфрасіння былі людзьмі глыбокае веры, і ў 1652 г. звярнуліся да аднаго з гарадзенскіх майстроў пэндзля намаляваць абраз, на якім віднеца будзе постаць Найсвяцейшай Паненкі. Мастак-пратэстант заказ прыняў. Неўзабаве „вярнуўся на ўлонне каталіц-

кага Касцёла” і з малітвай напісаў твор свайго жыцця. Абраз служыў сям’і Тышкевічаў, калі цэлая радзіна збіралася ў неспакойны час перад ім у малітве. 21 лістапада 1658 г. здарылася незвычайнае — лямпа, якую звычайна запальвалі перад абразам стала самазагарацца. Рашылі перанесці ікону ў аддзельны пакой. Калі знялі яе са сцяны, сем з васьмі сухіх вяночкаў, што віселі каля іконы, заквітнелі і сталі вылучаць пах свежага квецця. Ікона стала цудадзейнай. Пасля верыфікацыі верагоднасці дабрадзействаў, якія здзейсніў вобраз Божай Маці Ружанастоцкай, віленскі біскуп 21 лістапада 1662 г. высвяціў яе. Да 14 жніўня 1915 г. ікона пражывала ў ружанастоцкім касцёле, пасля прапала ў бежанстве ў Расіі (цяпер тут яе копія). Прыгадваюць гэтую гісторыю гасцям, паказваючы таксама будынак, дзе цяпер інтэрнат сельскагаспадарчай школы: „to jest właśnie styl rosyjski”. А побач стаіць старэнькі вялікі дом, куды і царская радзіна прыезджала на лета — бо ж ігуменняй была царская кузіна. „Так як гэты дом прападае, так і прападзе рэшта!” — махае рукой Алесь Мемус. Бо ж манастырскі ансамбль вернуты ўжо Касцёлу. Ад гэтае брамы (на карціне яна яшчэ больш велічная), аж да муроў, за якімі Градзішчаны. А з другога боку, за ўзлескам, — ужо Грабяні. Колькі таго Ружанастоку!

Ружанысток, вёска на Сакольскіх пагорках, 5 кіламетраў на паўднёвы ўсход ад Дубровы, у 1983 г. — 250 жыхароў. Пані Станіслава і Леанарда, ужо пенсіянеркі, што сорок гадоў таму прыехалі сюды за працай (кіпела маладое жыццё Сельскагаспадарчай школы), выграваюцца пад старажытным аблупленым будынкам. Вось, паказваюць: познабарочны касцёл дамініканаў фундаваны Тышкевічамі, двухфасадны, ставілі яго ў 1759-85 гадах, інтэр’ер у ім сучасны (адкрыюць сёння, пабачыце — шлюбы два будуць), а кляштарны будынак з 1662 года, разбудаваны ў 1759-94 гадах. А гэныя блёкі, што па шаснаццаць у іх сем’яў, то для тых, што ў школах, на пошце рабілі. А працы цяпер няма. Быў час, калі зімой у школе па 600 абедоў давалі (пані Стася рабіла кухаркай). А ў інтэрнаце цяпер зімой — трыццаць вучняў. А бывала па чатырыста! Аўтобусы ўсюды пусцілі, сялянскія дзеці толькі зімавалі ў інтэрнаце, бо ж бацькам

Цішыня. Бабулі Станіслава і Леанарда з коцікам успамінаюць былое.

памагчы трэба ў гаспадарках. А дзе тыя цяпер гаспадаркі!

Мастакі прыехалі, мяркуюць бабулі, пэўна, у другі ды апошні раз, бо хто іх упусціць у той дом касцёльны цяпер. А што хараша тут, то хараша. Таму і малююць наваколле, і пішуць пэмы, „Балады ружанастоцкія” (як летась Ст. Срокаўскі). Матэрыялы, палотны ім даюць, у школе на камп’ютэрах могуць свае новыя тэксты аддрукаваць. Пасля госці прыходзяць — улады, жыхары, паглядзяць, паслухаюць, у Дуброве ў доме культуры плён пленэру пакажуць. А ці, так сказаць, адчуваецца тут нейкую святасць месца, калі жывеш тут, днюеш ды начуеш? Бо ж я, першы раз тут будучы, адчула — нешта такое, быццам у душы пасвятлела, нейкі струмень ачышчальны. Ідучы па абсаджаных ружамі алейках, стаючы перад велічным касцёлам, у алеях абсаджаных вяковымі ліпамі вышыні ў шэсць паверхаў? А там! — махаюць цёткі. А з блёка далятае істэрычны мат: малады жаночы голас аблівае не зусім ружовым спёкам дачку ці то сястру. І канца той лаянцы няма! Другая заперлася ў ваннай, вішчыць, што павесіцца. А найкол гудзенне пчол, таўчэцца на дождж машкара, за драўляным „царскім” домікам млее на патычцы фасоля з гарохам, душыцца ў асоце градка ячменю. У школьным садку бушуюць мастакі і шпакі. А дом з нумарамі 12, 2 і 1/16 зашчыміў вокны і дзверы. Адрасы мяняюцца, улады, а ён трымае гонар быць прыгожым нават у руіне.

Міра Лукша

Фота аўтара

* Верш Людкі Сільновой.

Летні дом, куды госці царскія прыезджалі.

Закон для фасону

У канцы чэрвеня г.г. увайшоў у сілу закон аб забароне спажывання алкагольных напояў, у тым ліку і піва, у публічных месцах. Функцыянеры паліцыі і гарадской стражы маюць абавязак прыцягваць да адміністрацыйнай адказнасці парушальнікаў гэтага закону. Хто захоча выпіць піва ў парку, на вуліцы, цягніку або побач крамы, няхай лепш стрымаецца, бо можа спасцігнуць яго штраф да 500 злотых, а нават адміністрацыйны суд. Наконт піва пачуліся розныя галасы. Многія тлумачаць, што ў Нямецчыне, напрыклад, піва прадаецца без абмежавання, нават у вулічных кіёсках. Аднак немцы п’юць піва для ахалоды, а ў нас — да ўпаду. А пры тым як паводзяць сябе падхмеленыя п’янюсы?!!

Заканадаўца напэўна разлічваў на абмежаванне п’янства і злачыннасці сярод непаўналетніх. Але ці такім законам можна дабіцца станоўчага выніку?

Па-мойму, дастаткова ранейшых законаў, якія павінны шанавацца грамадствам і выконвацца organami правапарадку.

На базарах усходнія „турысты” прадаюць піва, гарэлку і папяросы ўсім, не пытаючы аб узрост. Для іх абы прадаць! Супрацьдзейнічаць гэтаму павінны органы правапарадку. Але робяць яны гэта няўдачліва або глядзяць праз пальцы. У Чаромсе, напрыклад, бачыў я як функцыянеры паліцыі рэквізавалі тавар без польскай акцызнай маркі, а пагранічная ахова правярала дакументы чаўнакам з-за мяжы. Але кантролі здараюцца рэдка.

Тым часам побач крамаў каля чыгуначнай станцыі ў Чаромсе аматары піва не зважаюць ні на законы, ні на тых, што павінны сачыць за іх выкананнем. Навошта тады столькі калатнечы вакол закону аб змаганні з алкагалізмам у публічных месцах, калі ён устаноўлены для фасону?

Кастусь МЛЫНАРСКИ

Полацка чарадзеіны воблік

Іна Снарская на фоне сабора святой Сафіі.

Усе шляхі Беларусі вядуць у Полацк. У сэрца краіны. Мы, як старажытныя варагі, прымчалі сюды ад поўначы, шашой паўз Заходнюю Дзвіну.

— О-го! Заваяваць такі горад, хай сабе і ў турыстычным сэнсе, не хаханькі!

Яшчэ з-за Дзвіны, калі толькі спазіралі на горды Полацк, на душы ра-

білася жэшка. Распальвала панарама з Сафіяй. Трывога, не меншая за Дзвіну, выпякала аж з самой старажытнай крыніцы — „Слова пра паход Ігаравы” — там палонены ў Кіеве Усяслаў Чарадзеі чуў званы Сафійскай царквы.

Наш першы прыпынак ля помніка Францішку Скарыну. Манумент першадрукару Усходняй Еўропы паставілі адносна нядаўна, у 1974 годзе. Палачанін Скарына, адукаваны ў еўрапейскіх універсітэтах, таксама пачынальнік беларускай пісьмовай паэзіі. Характэрна ён лічыў праявай разумнай гармоніі жыцця. Мастацтва — сілаю, што можа звязаць чалавека з сэнсам жыцця, навесці гармонію ў душы, ачысціць яе ад страху і зайздрасці.

Далей, каб не псаваць полацкі смак сучаснай саветчынай, мы падаліся ў Верхні замак.

У Богаяўленскай царкве XVI ст. рыхтаваліся да багаслужбы. Царква выяўляе ўдалае спалучэнне стыляў барока і класіцызму. Разам будынкі манастыра, дзе зараз размешчаны Полацкі музей беларускага кнігадрукавання.

Габелен Тацяны Козік на матывы верша Надзеі Артымовіч „Ой, ляцелі гусі”.

Рэха

12 ліпеня, дзень святых апосталаў Пятра і Паўла, з’яўляецца вялікім святам у Дубічах-Царкоўных. Першая дубіцкая царква, Петрапаўлаўская, стаяла на ўзгорку ва ўрочышчы Бахматы і згарэла альбо, як гаворыць легенда, правалілася ў зямлю. Калі ў Вялікдзень альбо на Пятра і Паўла прыкласці на тым узгорку вуха да зямлі, можна пачуць царкоўныя званы.

Сёлета свята выпала ў чацвер. Хаця з раніцы ліў дождж як з вядра, я ведаў, што будзе і пагода. Такі сталася, калі я паехаў са сваёй сумкай развозіць пошту.

У дзесяць гадзін раніцы ў царкве і калі царквы было ўжо поўна людзей. Ішла служба. Было многа бацюшкоў з мітрапалітам Савам на чале. І самаходаў каля царквы без ліку. І ларкоў з тава-

рамі было каля сарака. Я зачапіў аднаго прадаўца:

— Вы хіба той паэт, што некалькі гадоў назад у гэты самы дзень сыпалі свае вершы быццам з рукава, што было пра гэта нават у „Ніве”?

— Вы памыляецеся, — адказаў ён мне, — гэта быў іншы чалавек.

Апоўдні ехаў я шашою з Гайнаўкі ў Кляшчэлі і рашыў прыгадаць сабе традыцыю. Завярнуў я свой мотаровар у бок Бахматаў і заехаў на згаданы ўзгорак. Там я спыніўся і падышоў бліжэй каменнага крыжа — тады і сонца паказалася. Дзеля цікавасці прыклаў я вуха да зямелькі і, на дзіва, пачуў царкоўныя званы. Здзівіўся я: мо гэта галюцынацыя, ілюзія?.. А званы б’юць... І тут я разабраўся, што ў сапраўднасці звоняць у нашай дубіцкай царкве і толькі чамусьці рэха адбіваецца ў нетрах зямелькі, дзе калісьці стаяла леген-

дарная царква, пра якую з кожным годам штораў менш памятаюць.

У гэтым годзе 12 ліпеня было асаблівае яшчэ па прычыне таго, што ўладкаваў Сава прысвоіў ордэн св. Марыі Магдаліны III ступені дубіцкаму бацюшку Славаміру Аўксеціюку за ініцыятыву і рэалізацыю пабудовы прыхадскога дома.

Пры зямных і іншых працах удзельнічалі многія прыхаджане і разам з ім з лапатай у руках з раніцы да вечара шчыраваў і сам бацюшка. Такую ж самую ўзнагароду атрымаў Грыша Рыбак, адказны за праект дома і выкананне майстэрскіх прац.

Уладкаваў і блаславіў новапабудаваны прыхадскі дом у Дубічах-Царкоўных. Гэта цуд архітэктуры, які можна смела назваць царскім дварцом альбо „палацам культуры і навукі”.

Ставілі яго працаўнікі нашага беларускага бізнесмена ў галіне дрэвапра-

Богаяўленская царква.

Сярод экспанатаў старадрукаў XVI-XVIII стст., у прыватнасці „Вучыцельнае Евангелле” (Вільня 1595), „Катэхізіс” (Гродна 1792), рукапіс „Пяцікніжжа Майсеева”, напісанае на пергаменце ў канцы XIX ст. на іўрыце, выданні XIX-XX стст., а таксама сучасная друкаваная прадукцыя беларускіх выдавецтваў.

— А ці ёсць у вас арыгінальнае выданне Францішка Скарыны? — папыталі мы спадарыню-гіда.

— На жаль, у нас толькі муляж, — пачуўся для ўсіх нас сарамлівы адказ.

— Жах! — каб у родным Полацку не мелі Скарыны?

У музеі мы зведалі мастацкую выстаўку Тацяны Козік „Птушыны рай”. Габелены Тацяны Козік са-тканы на матывы беларускіх паэтаў, сугучных полацкай метафізіцы. Сярод іх падляшскі матыў — габелен паводле першага твора Надзеі Артымовіч „Ой, ляцелі гусі”.

Прысутнасць бельскай паэткі ў старажытным горадзе Рагнеды, Усяслава Чарадзея, Еўфрасінні Полацкай, Францішка Скарыны яднала нас духова з месцам і яго характам.

Далей... пайшло чыстае чарадзеіства. Ля выхаду з музея мы сустрэлі полацкую паэтку Іну Снарскую.

— А вы тут што робіце? — прывіталася з Ленай Глагоўскай не менш здзіўленая Іна Снарская. Паэтка прыехала разам з сынам з Палтавы на некалькі дзён у родны горад.

— Пайшлі да Сафіі, — заапекавалася намі Іна Снарская. Раней мы заказалі абед у рэстаране, што размешчаны ў падвалах Богаяўленскага манастыра.

Ля старажытнай Сафіі Іна Снарская прачытала свае вершы. Яны ўспрыняліся як малітва, якую ўдыхалі мы разам з духам горада і відам старажытнай святыні. У гонар аўтаркі зборніка „Пачакай, мая птушка”, пісаў Рыгор Барадулін:

Іна Снарская. Паэтка са слаўнага места Полацка. З шляхетнага роду. Пра паноў Снарскіх узгадвае Ян Баршчэўскі ў сваёй кнізе „Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях”.

Іна Снарская паэтка апантаная, утрапёная. Вершы жывуць у ёй... Вершы прыходзяць да паэткі ў снах. А сны вешчыя Полацк упадабаў яшчэ ў сівую даўніну. Гэта ў Полацку княжыў Усяслаў Чарадзеі. Памятаеце, у „Слове пра паход Ігаравы”: „Яму ў Полацку пазвоняць ютрань рана ў званы ў святое Сафіі, а ён той звон чуе ў Кіеве”.

Лёс кінуў паэтку на Украіну, як Усяслава Чарадзея. І як птушкай з вараў, піша Барадулін, ляцяць дадому акрыленыя радкі Іны Снарскай.

Разам з малітвай-паэзіяй Іны Снарскай мы каштавалі прыроду і міфалогію беларускай зямлі. На здзіў — яна паказалася свойскай і блізкай Падляшшу, нашай духовасці.

Вандроўку па горадзе завяршаем наведаннем Спаса-Еўфрасіннеўскага манастыра. У старажытнай царкоўцы Еўфрасінні, якую паэты параўноўваюць з белай птушкай, пахла стагоддзямі. З муроў натхнёна глядзелі анёлы і святыя. Пакланіўшыся святыні, мы рушылі ў далейшую дарогу. Пасля доўгіх пошукаў мы знайшлі ціхую вёсачку Будобаль над ракой Обаль. Тут сустрэла нас людская цеплыня і ветлівасць. І радасць ад сустрэчы са звычайнымі сялянамі.

Ганна КАНДРАЦЮК
Фота аўтара

цоўкі Грышы Рыбака з Тафілаўцаў; ён жа аўтар і праекта дома. Грыша Рыбак многа сваіх прац выконвае ў карысць царквы ў якасці даравальнага запісу.

Новапабудаваны прыхадскі дом у Дубічах-Царкоўных — не толькі прыклад прыгажосці, а і паклон нашай традыцыі. Крыты ён адмысловай гонтай, а звонку і ўсярэдзіне пахне ў ім нейкім асаблівым родным беларускім духам. Навокал яго сад, лугі, кусты, дрэвы, блізка працякае рэчка Арлянка. Праз вуліцу стаіць рамантаваны будынак колішняй школы, дзе памесціцца наш беларускі музей і сімее новы школьны будынак, прыгажосці і велічыні якога можа нам пазайздросціць нават Беласток. Гэта гонар нашай гміны і яе вайта Анатоля Паўлоўскага. Гэта куток нашай жывой гісторыі.

Мікалай ПАНФЛЮК

На фінскай зямлі

Мой цесць, Марэк Троц з вёскі Рудуты, нарадзіўся ў 1918 годзе, хаця ў дакументах віднее 1920 год. Але тады можна было ўсё паблытаць і схітрыць. А нарадзіўся ён у Калужскай губерні, у бежанстве. Яго бацька Рыгор Троц ажаніўся там з прыгожай рускай удавой, якая мела ўжо двое дзяцей па першым мужу Кузёнку, які загінуў на фронце першай сусветнай вайны. Свайму нованароджанаму дзіцятку далі, як ні дзіўна, польскае імя Марэк. У 1922 годзе прыехалі яны на Рыгорава радзіму. Тут, у Рудутах, хутка нарадзіўся другі сыноч Пятрук і многа пазней апошні, наймалодшы Грыша. Разам, улічваючы дзяцей па Кузёнку, было пяцёрых сыноў.

Жылося бедна, бо зямлі было небагата. Рыгор Троц вырабляў сялянам драўняныя бароны, бо на жалезныя з крамы мала хто меў грошы; яшчэ пасля апошняй вайны вырабляў іх бяднейшым сялянам.

Як згадвае легенда, адзін яго праезд меў уласную гарэльную і мог легальна прадаваць гарэлку людзям. Назапасіў ён многа залатых рублёў. Пасля гэты скарб украў далейшы сваяк і дайшло да разладу ў родзе. А пра скарб асталася толькі легенда.

У міжваенны час у Рудутах адбываліся цікавыя з’явы. Дзейнічала тут Грамада і камуністы. Таксама знайшлі тут вернікаў цэрквы баптыстаў і пяцідзсятнікаў. Цесць добра помніў, як мясцовыя падпольшчыкі недзе ў 30-я гады сыгралі антырэлігійную сцэну. Адзін з іх прыкінуўся нябожчыкам і цэлая грамада людзей несла яго ў труне. Былі пры гэтым „бацюшка” і „дзяк”, спявалі набожныя песні і чыталі Евангелле. Арлянскі бацюшка даляжыў пра гэта ў белскую паліцыю. У Рудуты завіталі два паліцыянты на роварах і з карабінамі. Насамперш сталі дапытваць солтыса. Шчасце, што ў той самы дзень, калі сыгралі „пахавіны”, у вёсцы адбывалася вяселле, таму солтыс сказаў, што гэта быў народны жарт, прыданне для вясельнай пары, бо тут так прынята. І людзі згаварыліся між сабою і сказалі паліцыянтам тое ж, што і солтыс. Так бяда мінавала, бо інакш „артысты” завіталі б у беластоцкую турму.

Калі восенню 1939 года прыйшлі саветы, рудаўцы, як і іншыя нашы людзі, горача іх прывіталі. Вясною 1940 года Марка Троца прызвалі ў савецкую армію і ён трапіў у пяхотную дывізію пад сам Ленінград. Недалёка быў горад Пушкіна (Царскае Сяло) і мой цесць часта там бываў у сярэдзіне палаца, дзе красаваўся Янтарны пакой, які, захоплены фашыстамі, бяследна прапаў. У дывізіі, у якой служыў Марэк, было навіейшае ўзбраенне і строгая дысцыпліна, але кармілі слаба. Палітрукі, і не толькі яны, лаяліся на Бога і хто ведае, ці не было гэта прычынай савецкіх паражэнняў на пачатку вайны.

Пасля Маркаву дывізію перакінулі пад сам Мурманск. Марэк часта ўспамінаў прыгажосць Белага мора і навакольнай тайгі і гаварыў, што вада ў Белым моры не надта салёная. Там яго засцігла вайна. Дывізія была перакінута пад Ленінград, блізка фінскай граніцы, дзе ваявала з фінамі. Дывізія была добра ўзброена і атрымлівала добрую ежу, бо ўжо Англія з Амерыкай сталі дасылаць тушонку, якую афіцэры забіралі сваім каханкам, а радавыя салдаты даставалі яе перад самой атакай разам з квартай спірту. Пры такім зладзействе і дэмаралізацыі дывізія, дзе служыў мой цесць, не магла доўга выстаяць супраць дысцыплінаваных фінаў і вясною 1942 года была фінамі разбіта

і многія байцы, у іх ліку і Марэк Троц, трапілі ў фінскі палон.

Пагналі іх у лагер блізка Хельсінкі. Умовы былі страшныя, як у гітлераўцаў. Людзі ўміралі як мухі. Палонныя елі што папала, нават сабак і катоў, абы толькі трапілі ў рукі. Пасля многіх палонных паразбіралі тамашнія багатыя гаспадары. Марэк Троц трапіў да добрай, бяздзетнай сям’і, якая мела шыкарную гаспадарку. Там Марэк ажыў. Працаваў ён сумленна і гаспадары яго так палюбілі, што хацелі ўсынавіць. Але ён, па дурацці, як сам кажа, не згадзіўся, каб пасля вярнуцца ў бедную і гаротную Польшчу, дзе трэба было ўсё распачынаць з нуля. Там добра вывучыў фінскую мову і ўбачыў, як у сапраўднасці жывуць людзі. А фіны гэта добры, сумленны і культурны народ. Калі там нехта згубіць грошы, ніхто іх не забярэ ў сваю кішэню, а пройдзе далей; там крадзяжу і бандыцтва няма. У Фінляндыі многа азёр і лясоў — гэта чароўны край і цесць часта шкадаваў, што не згадзіўся, каб яго ўсынавілі ягоныя добрыя гаспадары.

Вайна ішла сваім ходам, саветы сталі перамагаць на франтах і Сталін не стаў чакаць, каб Фінляндыя сама адраклася ад свайго саюзніка — Германіі. Пасля масіраванай бамбёжкі Хельсінкі, Фінляндыя парвала саюз з гітлераўцамі. Неўзабаве з’явіліся там савецкія спецчасці, якія сталі забіраць палонных. Марка Троца таксама забралі ад гаспадароў, але не на фронт пагналі, толькі ў шахты пад Урал, дзе давалася працаваць дзень і ноч. Пашчасціла яму, што абвясчаў сябе палякам, а спрыяла яму ў гэтым польскае імя Марэк, і пасля доўгіх турбот і прыніжэнняў восенню 1945 года вярнуўся дамоў; калі б дэклараваўся беларусам, ніколі не ўбачыў бы сваёй вёскі і наvek астаўся б у савецкім раі.

Калі завітаў на бацькоўскі панадворак, бацька не пазнаў свайго сына і нават груба паставіўся да яго:

— Хто ты такі і чаго хочаш?!

Марэк аж заплакаў:

— Гэта я, Марэк. Не пазнаеш?

Тут і бацька заплакаў, пабачыўшы і абняўшы свайго знявечанага на нялюдскай зямлі сына. Прывітаннем не было канца.

На пачатку 1946 года Марэк пачаў шукаць сабе жонку. Быў ён прыгожым кавалерам і ў тым жа годзе ажаніўся

з красуняй Манькай з Вітава, дачкой Кірылы Федарука. Кірыла быў дбайным гаспадаром і адукаваным чалавекам. У міжваенны час быў дзеячам Грамады, а пасля членам КПЗБ. Саветы хацелі, каб ён быў настаўнікам у сваёй вёсцы, але ён адмовіўся.

Марэк з Манькай мусілі ўсё распачынаць ад пяці, як кажуць, пальцаў. Хату дапамог ім паставіць Кірыла. Паставілі яны яе ў Вітаве, бо там спачатку задумалі жыць, але пасля Марэк раздумаўся і хату перавёз у Рудуты. Паставіў яе не ад вуліцы, але ад выгану, дзе прыгожыя лугі, сажалка, лес. Пасля меў ён пасеку, каля дваццаці вуляў. Нарадзіліся ў іх дзве прыгожыя дачкі: Аня (пазнейшая мая жонка) і Ірэна. Зямлі было мала і таму Марэк часта выезджаў на заробкі пад Ольштын.

Калі ў вёсцы арганізавалі калгас, Марэк таксама ўступіў у яго. Аднак такім людзям, гарачым і любячым праўду, нялёгка жыць у супольнай гаспадарцы і таму, калі Гамулка восенню 1956 года рабіў свае парадкі, Марэк першы выступіў з гэтага калгаса.

Калі я восенню 1965 года задумаў жаніцца, дык не знаў сваёй нарачнай, толькі ад Ванюшкі даведаўся, што такая ёсць у Рудутах. Аднаго вечара паехаў роварам туды і мой тамашні знаёмы павёў мяне ў Маркаву хату. Праз акно відаць было тры прыгожыя дзяўчыны і ён паказаў на адну з іх:

— Гэта яна, Аня, а тыя дзве, гэта Ірэна і твая цешча Манька. Глядзі, каб не памыліўся!

Калі я ў хаце з усімі прывітаўся, дык сапраўды забыў, каторая з іх Аня, бо вельмі падобная да маці. Баяўся я, каб не высватаць цешчу, і ўважліва слухаў, каторая ў сапраўднасці мая нарачная і хто з сям’і назаве яе імя. На шчасце цесць паклікаў Аню да сябе і так я даведаўся, каторая з іх мая.

Два гады няма ўжо ў жывых Марка Троца, якога я цёпла ўспамінаю. Хаця Марэк быў на чужыне больш пяці гадоў і адчуў смак гора, прыніжэння і пагарды, аднак рускіх і фінаў найбольш паважаў і любіў, а Сталіна ніколі не кляіміў, толькі меў добрае слова пра яго. Таксама хваліў народную ўладу і партыю, хаця да яе ніколі не належаў. На маё пытанне, чаму не запісаўся ў партыю, якую так любіў, адказаў, што не было да чаго там запісвацца.

Мікалай ПАНФІЛЮК

Асталася адна на свеце

Успаміны Пелагеі АНЦЫПО, жыхаркі Беластока.

Нарадзілася я 11 лютага 1923 года ў Крыніцкім. Была я адна ў бацькоў. Маёнтку вялікага мы не мелі, крышку зямлі, дзве каровы і 6 курэй. Нарадзілася я позна, маці была ўжо добра па саракоўцы. Да вайны жылося нам добра. Было што з’есці, чалавек працаваў і знаў вартасць хлеба, часам нават і нешта салодкае ўпала ў рукі — бацька крышку распешчваў сваю дачку, не шкадаваў мне грошай. Усё аднак змянілася, калі прыйшлі немцы. Тады пачало бракаваць стравы, людзі жылі ў страху.

У пачатку вайны памёр бацька. Цяжка было на сэрцы, але жыць трэба далей. Два гады была я з мамай. Усё адмянілася ў адзін дзень, калі прыйшоў па мяне солтыс. Плач і лямант не памаглі. Асталася маці адна, з надзеяй, што яшчэ пабачыць мяне. Было гэта ў ліпені 1942 года.

З маёй вёскі ў Прусіі была яшчэ ад-

на дзяўчына і трох хлопцаў. Аднак доўга мы не былі разам. Пасля візіту ў арбайтсамце нашы дарогі разышліся.

Трапіла я ў Ольштын у дом спадарства Крайзер. Была я там сем месяцаў. Працавала ад світанку да змяркання за ліхую страву. Пасля тыдня работы рукі мне так папухлі, што ноччу ад болю не магла я спаць. Гаспадыня ўвесь час сачыла за мной, думаючы што буду красці. „Вы, палякі, доўгія рукі маеце, вы — свінні, не людзі”, — гаварыла мне часта. Наелася я там страху і сораму, калі абвінаваціла мяне ў тым, што я спакушаю яе мужа. Я ж яго ўсяго пяць разоў бачыла ў жыцці. Працаваў ён у нейкай сакрэтнай установе. Пасля гэтага здарэння гаспадыня пачала мяне амаль штодзённа біць, каб, як гаварыла, навучыць мяне пашаны. Вечарам я малілася Богу, каб забраў мяне да сябе, каб гэта скончылася. Аднак гэта не было мне пісана.

Аднойчы прыйшла знаёмая гаспадыні і забрала мяне да сябе. Мела

я даглядаць двое дзяцей, прыбіраць і варыць. Работы я не баялася, пры дзецях час хутка ляцеў. Прабыла я ў гэтай сям’і год, аднак не наракала, лепш было чым у папярэдняй гаспадыні. Жаль толькі, што не ведала я як жыць маці, ці дае сабе раду, ці хтосьці там да яе заглядае.

Год працы прайшоў хутка і крыўдна мне стала, калі гаспадыня сказала, што мусіць мяне адаслаць. Трапіла я тады ў маёнтак пад Мікалайкамі. Надыхла вясна — работы шмат, а варункі, у якіх прыйшлося жыць — кепскія. За тры дні вошы аблезлі мяне ад галавы да ног. А гаспадары? Лепш не гаварыць. Не дурылі сабе галавы намі. „Палляк — свіння і вошы ведаюць, чаго чапляцца”, — гаварылі. За 16 месяцаў пабыўкі ў гэтым фальварку ні разу не атрымалі мы адзення, ніколі ўсыць не наеліся. Работы не бракавала. Чалавек рабіў і рабіў ды не ведаў, ці перажыве вайну.

Сітуацыя змянілася, калі пачала падыходзіць Чырвоная Армія. Немцы кінуліся ўцякаць. Апрача каштоўных рэчаў забіралі і нас. Гаспадар загадаў нам

выстраіцца ў шарэнгу і пачалося адбіранне. Маладыя, прыгожыя дзяўчаты мелі ісці з гаспадарамі. Выпала і на мяне. Страх схаліў за сэрца, не ведала я, што мяне чакае. Выратаваў мяне адзін з парабкаў — Васіль. Крыкнуў ён, што я цяжарная і карысць з мяне малая. Гаспадар падышоў да мяне, глянуў і плюнуў мне ў твар: „К... , польская свіння!” — і пакінуў мяне.

У маёнтку засталася 10 чалавек — 8 парабкаў і 2 жандараў. Мелі яны нас пільнаваць, але ад страху перад рускімі самі паўцякалі. Тады была магчымасць вярнуцца дахаты. Пачаткова пяшком, потым поездам, а з Беластока — фураманкай. Радасць мая была кароткая. У Крыніцкіх не застала я маці. Памерла тры месяцы да майго вяртання. Пайшла я тады па людзях. Суседзі былі добрыя, памагалі, работу і страву давалі, аднак сям’ю не маглі мне заступіць.

Пасля вайны жыццё выглядала ўжо інакш. Выйшла я замуж, пераехала ў Беласток. Аднак жаль у сэрцы застаўся да гэтай пары за тое, што вайна забрала ў мяне бацькоў.

Запісала Паўліна ШАФРАН

Кампенсацыя за рабскую працу

Да 11 жніўня г.г. можна яшчэ складаць заявы — „Wnioski o przyznanie świadczenia ze środków niemieckiej fundacji „PAMIĘĆ, ODPOWIEDZIALNOŚĆ I PRZYSZŁOŚĆ” за нявольную і прымусовую працу ў Нямеччыне або ў Аўстрыі (час прабывання не мае значэння).

Адшкадаванні атрымаюць:

— зняволеныя ў канцэнтрацыйным лагерах, у гета, у турме, у лагерах перавыхаваўчай працы, лагерах Polenlager,

— работнікі вывезеныя на розныя работы ў III Рэйх,

— дзеці да 12 гадоў дэпартаваныя з бацькамі або народжаныя ў час пабыўкі бацькоў на прымусовых работах,

— дзеці да 16 гадоў, якія прабывалі ў пераходным лагерах.

Дакументы, якія пацвярджаюць права на адшкадаванне, можна даслаць або даставіць пасля гэтага тэрміну, г.зн. пасля 18.08.2001 г. Многія з беларусаў з Польшчы не выступілі ў гэтай справе, а шкада, каб страцілі якіясь грошы, якія ім належацца.

Што трэба зрабіць? Выслаць ліст з надпісам на канверце „Niemcy — świadczenia” ў фонд і папрасіць, каб прыслалі фармуляр „Wniosku o przyznanie świadczenia...” і „Instrukcję wypełniania wniosku” або „Oświadczenie w sprawie przyznania świadczenia ze środków Austriackiego Funduszu «Pojednania, Pokoju i Współpracy»”;

адрас:

Fundacja „Polsko-Niemieckie Pojednanie”
ul. Krucza 36

00-921 WARSZAWA

Тэлефон: 0-22 629 73 35,

бесплатная інфармацыйная лінія: 0-800 100 900 (нямецкія выплаты), 0-800 405 060 (аўстрыйскія выплаты). Інтэрнэтавы адрас: <http://www.fpnp.pl>.

Фармуляры можна таксама атрымаць у акруговым праўленні згуртавання **Stowarzyszenie Polaków Poszkodowanych przez III Rzeszę** у Беластоку, тэл. (0-85) 743 65 20, а таксама і ў пасольскіх або сенатарскіх офісах. Адрасы пасольскіх офісаў дэпутатаў-беларусаў:

Ян Сычэўскі: вул. Варшаўская 11, 15-062 Беласток (БГКТ), тэл. (0-85) 743

51 18; вул. Ліпова 4/6, 15-427 Беласток, тэл. 742 61 19, 741 59 57;

Сяргей Плева: вул. Ліпова 4/6, 15-427 Беласток, тэл. 741 59 57; вул. Пасьвентна 5, 17-100 Бельск-Падляшскі, тэл. (0-85) 933 20 60.

Кампенсацыі будуць выплачвацца ў дзвюх ратах. Прадбачваюцца такія сумы: для вязняў канцлагераў і гетаў — каля 30 тыс. златаў, для вязняў карных лагераў, турмаў, лагераў перавыхаваўчай працы — ад 10 да 24 тыс. зл.; для работнікаў дэпартаваных у III Рэйх і на акупіраваныя тэрыторыі ў прамысловасці і публічным сектары — каля 8 тыс. зл.; для нявольных работнікаў у сельскай гаспадарцы, паслугах і рамястве — каля 4 тыс. зл.; для дзяцей да 12 гадоў, дэпартаваных з бацькамі ці народжаных у час прымусовых работ — каля 4 тыс. зл.; для дзяцей да 16 гадоў, прабываючых у пераходных лагерах — каля 2 тыс. злотых. Дадатковыя кампенсацыі будуць магчы атрымаць маці, якіх дзеці загінулі ў Кіндэргаймах, ахвяры медыцынскіх псеўдаэксперыментаў — сума будзе вырашацца нямецкім фондам індывідуальна (максімальна да 15 тыс. марак — каля 30 тыс. зл.).

Да заявы павінны быць далучаны ксеракопія агульнадзяржаўнага пашпарта (dowód osobisty) і дакументы пацвярджаючыя праследаванне (арыгіналы або пацверджаныя з арыгіналам ксеракопіі).

У выпадку праўных наследнікаў асоб памерлых 16 лютага 1999 г. альбо пазней трэба прадставіць наступныя дакументы:

— „wniosek o przyznanie świadczenia” (павінен скласці яго кожны праўны наследнік, які стараецца атрымаць кампенсацыю),

— ксеракопію *wniosku o stwierdzenie nabycia spadku* з пячаткай *wplywu* Падаўчага бюро суда,

— рашэнне суда аб цвярджэнні набыцця спадчыны, з пацвярджэннем *klauzula wykonalności*.

Спадчыннік павінен таксама далучыць да дакументаў копію старонак пашпарта з персанальнымі дадзенымі, прапіскай спадчынніка і копію акту скону пацярпелага.

(лук)

Звалка ля крыніцы

Калісьці там, дзе біла крыніца, людзі ўшаноўвалі гэтае месца ставячы крыж. Такая мясцовасць ставалася больш вядомай у ваколіцы. Але здаралася і так, што бяздумная чалавечая дзейнасць нішчыла гэтую прыродную каштоўнасць.

За Орляй, з боку Крыватыч, на былым кар’еры стаіць стары драўляны крыж. Паставілі яго сяляне паблізу выцякаючай тут калісьці крыніцы. Крынічнай вадой карысталіся людзі ў час палявых работ і падарожняў. Пры крыжы спыняўся хрэсны ход у час абыходу і свячэння палёў. Яшчэ да 1970-х гадоў тэрыторыя вакол крыніцы была задбаная.

Пазней пачалі ў гэтым месцы браць жвір. У выніку крыніца прапала, а ў ямы сталі выкідаць смецце. Урэшце гміна правяла нівеліроўку кар’ера.

Некаторыя сяляне прабавалі добраўпарадкаваць былы кар’ер. Спачатку паправілі пахілены крыж, потым сталі шукаць крыніцу. Шукалі пры дапамозе... экскаватара. Раскапаная крыніца пераўтварылася ў вялікую лужу. Цяпер сюды зноў вывозяць смецце. Нейкі механізаваны вандал прывёз сюды некалькі самазвалаў друзу. Ад крыніцы засталася толькі аднайменная назва ўрочышча.

Тэкст і фота Міхала Мінцэвіча

ГЕНБУД БЕЛАСТОК

**вядомы пастаўшчык будаўнічых матэрыялаў
запрашае да сваіх пунктаў продажу ў Беластоку**

Прапануем:

- цэмент, вапну, гатовыя растварныя сумесі, дадаткі да бетонаў і сумесей
- ячэйсты бетон
- дахавае пакрыццё
- керамічную і клінкерную цэглу
- матэрыялы для агароджы і тратуарную плітку „полбрук”
- мінеральную вату — фірм Rockwool, Paroc, Ursa
- полісцірольны пенапласт — фірмы Organika
- вокны і дзверы — тыповыя або на заказ — драўляныя і поліхлорвінільныя
- дахавыя вокны — фірм Velux, Fakro, Okpol
- падлогаваыя панелі — фірм Classen, Innotec
- сценавыя панелі — фірмы Classen
- паркетны, падаконнікі
- клеі для панелей і керамічных плітак
- керамічныя пліткі — фірмы Opoczno S.A.
- швы і аксесуары
- сантэхнічную кераміку — фірмы Cersanit S.A.
- гіпсавыя панелі і тэрмаізаляцыйную сістэму — фірмы Knauf

**Запрашаем да супрацоўніцтва
індывідуальных кліентаў а таксама будаўнічых
фірмы і імпарцёраў.**

Прапануем цікавыя цэны, вяртаем налог ПДВ.

Наш адрас: **GENBUD BIAŁYSTOK sp. z o.o.**

15-555 Białystok, ul. Dojlidy Fabryczne 1

tel./fax (+48 85) 740 49 53

15-117 Białystok, ul. Wasilkowska

tel./fax (+48 85) 675 09 39

Запрашэнне

Прыгажосць у разнароднасці

Гайнаўскі гурток Праваслаўнага брацтва св. св. Кірылы і Мяфодзія арганізуе ў днях 24-26 жніўня 2001 г. курсы для асоб, звязаных з сродкамі масавай інфармацыі, культурай, асветай, турыстыкай, і для ўсіх зацікаўленых тэматыкай **Прыгажосць у разнароднасці — культура праваслаўнага Падляшша**. Удзельнікам мерапрыемства прапануюцца даклады, дыскусійны форум, практычныя заняткі і экскурсіі шляхам праваслаўных помнікаў Гайнаўскага благачыння.

Кошт — 60 зл. Арганізатары забяспечваюць начлегі, харчаванне і інфармацыйныя матэрыялы. Грошы трэба пералічыць на рахунак: PKO BP O/Haj-

pówka nr 10201358-2307-270-1 з прыпіскай „Piękno w różnorodności”. За больш дэтальнымі інфармацыямі можна звяртацца пісьмова па адрасе: Bractwo Prawosławne św.św. Cyryla i Metodego, 17-200 Hajnówka, ul. Ks. A. Dziewiatowskiego 15 A або тэлефанічна: (85) 6842835 (спадарыня Нэля Шчука) ці (85) 6832347 (спадар Ян Андраюк).

Аб удзельніцтве вырашаць будзе чарговасць заявак.

Аб’явы

Sprzedam łóżko solarium z nowymi lampami — 3 500 zł. Tel. (+48 85) 740 10 80; (+48) 601 827 819.

Ніва

**ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ**

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Ніва”.
Старшыня: Яўген Мірановіч.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.
Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.
Internet: <http://www.kurier-poranny.com/niwa>
E-mail: niwa@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандр Максімоў.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп’ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.
Друк: „Orthdruk”, ul. Składowa 9, Białystok.
Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na IV kwartał 2001 r. wpływa 5 września 2001 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocz-

towe na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.
2. Cena prenumeraty na IV kwartał 2001 r. wynosi 19,50 zł.
3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,80 zł, a kwartalnie — 36,40 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,10 (kwartalnie — 53,30), pocztą lotniczą: Europa — 4,70 (61,10), Ameryka Płn., Afryka — 5,30 (68,90), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,90 (76,70), Australia — 7,70 (100,00). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-401150015504.

Ніўка

<http://anekdotov.net/pic/photo/>

Жорны

Жорны, або ручны млын — адна з найгалоўнейшых вынаходак чалавека. Дзякуючы *жорнам* людзі атрымалі хлеб.

Некалі *жорны* былі амаль у кожным беларускім сялянскім двары, займаючы пачэснае месца ў сенцах ці ў самой хаце. За дзень на каменных *жорнах* можна было змалоць тры пуды жыта. У гады калектывізацыі ў немагчымых вёсках, што стаялі на пяшчаных полацкіх землях, гаспадароў *жорнаў*, выконваючы разнарадку, часта запісвалі ў кулакі.

Васіль Быкаў згадваў пра аднавяскоўца, які, каб уратавацца ад Сібіры, прынародна разбіў свае *жорны* на панадворку. Удзень расколатыя камяні *жарнавікі* ляжалі навідавоку, а па начах гаспадары-суседзі скручвалі іх дротам ды ўпотай малолі зерне.

Энцыкляпэдыя этнаграфіі Беларусі сьцьвярджае, што *жорны* захоўваліся ўва ўжытку да 50-х гадоў XX стагодзь-

дзя, але гэта ня так. Нягледзячы на велічныя поспехі савецкага народу ў камуністычным будаўніцтве, яшчэ напрыканцы 60-х, бавячы лета ў роднай маінай вёсцы на Шклоўшчыне, я шмат разоў уласнаручна круціў бабуліны *жорны*.

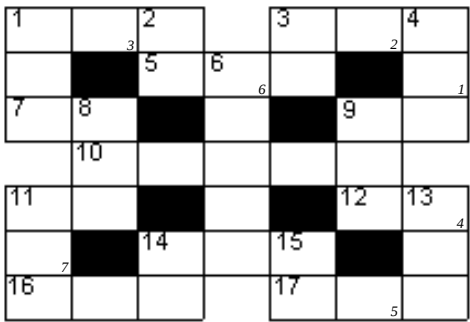
У далёкіх лясных вёсках, дзе жыве дзясяткі два старых, дзе найбліжэйшая крама за дзесяць кілямэтраў, а аўталаўка з хлебам прыяжджае раз на пару тыдняў, *жорны* й сёння ратуюць беларускага селяніна.

Апошні раз жывыя *жорны* мне выпала бачыць у забытай Богам і ўладаю расонскай вёсачцы на мяжы з „братняй” Расеяй. „Галасавалі, дзетка, за таго лукашонка, а цяпер во гора сваё на *жорнах* мелем”, — сказала старая кабета зь некалі блакітнымі вачыма.

Размова адбывалася летась. Значыцца, энцыкляпэдычны артыкул пра *жорны* вымагае напрыканцы стагодзьдзя істотнага ўдакладнення.

Уладзімер АРЛОЎ
(Паводле часопіса «ARCHE», 7/2000)

Двухлітарная крыжаванка

Гарызантальна: 1. Джорджыю, італьянскі мастак і архітэктар (1511-74), 3. самалюб, 5. мужаў брат, 7. металічны стрыжань з лапамі, які ўтрымоўвае на месцы судна, 9. брат Авеля, 10. галіна эканомікі, якая ахоплівае выпрацоўку, пераўтварэнне, перадачу і выкарыстанне розных відаў энергіі, 11. група вучняў аднаго года навучання, 12. прозвішча старшыні Беларускага саюза ў РП, 14. Фідэль, кубінскі лідэр, 16. папулярная назва савецкай самаходнай пускавой устаноўкі рэактыўных снарадаў перыяду другой сусветнай вайны, 17. Мікалай, расійскі музыказнавец (1839-1920).

Вертыкальна: 1. асадкавая горная парода, якая мае ў сабе вапну, 2. першая частка прозвішча польскага санацыйнага маршала, спецыяліста па абароне гузіка ад мундзіра, 3. венгерскі горад на

ўсход ад гары Кекеш, 4. між Леніным і Хрушчовым, 6. напр. Матфей або Марк, 8. мексіканская выспа на паўночны захад ад паўвострава Юкатан, 9. парашок з зярнят трапічнага дрэва, які ўжываецца для прыгатавання пажыўнага напою, 11. псеўданім, 13. птушка сямейства фазанавых са стракатым апярэннем надхвосця ў самцоў, 14. густая страва са звараных круп, 15. напр. Нарва або Нараўка.

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 24 нумара

Гарызантальна: банк, Вебер, аналой, Грон, Вагіф, абутак, клапатун, такса, Атэнбара, Марадона, цвіль, Вышынскі, сапляр, іскра, вепр, Баярда, Каліш, лось.

Вертыкальна: Гевара, фенікс, аэраплан, канат, Гарун, Кодай, Фландрыя, Буйніцкі, тэма, корж, Калі, баль, тайнапіс, Вісмар, лірнік, камар, Влёра, шквал.

Рашэнне: **Добрая слава даражэй рашкошнага дома.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Лукашу Пацэвічу** з Беластока і **Надзеі Сцяпанавай** з Віцебска.

Жарты на ўлонні

Калі б не смех ды жарты, чалавеку хоць ты жывым у зямлю лезь. Смяяцца трэба. Дактары кажуць, а гэта справа пацверджана навукова: смех — здароўе. Можна смехам лячыць не толькі станы душы, але і ўсяго цела. У час серыі здаровага рогату працуюць лёгкія, живот, горла, наступае рэзананс у чэрапе, і мозгавыя звільны таксама ўзварушваюцца... Шчыры смех, аж да плачу давеўшы, вылікае ачышчэнне вачэй, вушэй ды ноздраў. А пакацісты зрыў рогату, паваліўшы чалавека на поплаў, размінае ўсё цела — рукі, ногі, тулава... Так, на прыродзе ты сапраўды смяешся ад душы, не тое, што нават на найлепшай камедыі ў тэлевізары — у хаце дык ты адно падскокваеш у мяккім крэсле ці на канапе, а калі нават і пакоцішся ад шчырае ўцехі на тую канапу, дык можа табе вырасці гузак, як ляснешся ў сцяну. Дык ужо так смешна табе не будзе. Так, на ўлонні прыроды, у вёсцы жарты і пацехі — самыя здаровыя. І з закусю таксама, і з чарачкай. Паславянску.

Мо скажаш, што падляшскі люд — невясёлы, мала аптымістычны. Праўда, нават уздымаючы тост, ніхто не кажа: „Хай лепш будзе!”, а толькі „Каб горш не было!” Але пасмяяцца любіць, асабліва з кагосьці іншага. Каму, так скажы, нага падвярнецца. Разява аж сам просіцца, каб з яго смяяліся. Увесь свет бачыць, што ў яго хаце робіцца, а ён, сляпак, не ведае, хто да яго кабеты ходзіць. І бабу сваю хваліць. Рады, што ўвогуле яе мае. Праўда, трапілася сляпой курыцы зерне... А хай бы і нам...

Усе ведалі зайздрасць Ляксева. Вядома, калі бярэш жонку харошую, дык сабе на бяду. А яна, Ляксева Анька, мала што прыгажуня, дый яшчэ з матурай. Праўда, сёння з тае матуры есці хлеба не будзеш. Асабліва ў нашай вёсцы. Школы ўжо няма, вучыцелькі непатрэбныя, а калі і нават трэба настаўніцу — дык без магістра сёння не абыдзецца; скляповая адна хопіць, ды і тая будзе кідаць тую сваю крамку — кожны дзень праяжджае праз сяло тры аб’язныя крамы, да таго яшчэ рускія снуюцца з усім што трэба — ад смятаны па паліва. Так што вучонасць трэба ў жонкі хіба толькі для агульнай арыентацыі ў свеце. Дарэчы, у тэлевізары маеш свет перад вачыма, і ўсё бачыш-ведаеш, — усё тыя Мексікі, Аргенціны, Ляпальмы, Лясвілясы... І добра, бо баба адурэла б без тэлевізара. Бо што за свет быў бы — адно каровы, свінні, агарод, ды ўсё без ніякага толку, бо не той час цяперка, як калісь, калі за работу, за плён грош

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Багаты фермер з Тэхаса ляжыць на смяротным ложы. Адчувае, што памірае і хоча развітацца з жонкаю, якая сядзіць побач.

— Каханая, — уздымае ціха, — мушу табе прызнацца да грэху, каб мець спакойнае сумленне. Ці памятаеш, калі я сказаў табе, што мушу аб’ехаць нашы нівы? А ў сапраўднасці я паехаў да каханкі і цяпер я...

— Каханы, — супакойвае яго жонка, выціраючы хустачкаю яго спацелы лоб і гладзячы яго шчокі, — я пра гэта ведала ад пачатку. Таму і дала табе атруту.

* * *

Сустракаюцца два знаёмыя, адзін з якіх прайшоў нядаўна складаную кардыялагічную аперацыю.

— Ці гэта праўда, — пытае яго субседнік, што гавораць пра жыццё пасля

быў!.. А то хоць на харошае жыццё падзівіцца. На людзей прыгожых, чыстых, багатых, але якіх, вось, бачыце, як жыццё ды страсці калоцяць! Здаецца, няма ў іх ніякага клопату, як толькі ў што харошае адзецца, а тут раптам — адкульсьці згубленае калісь дзіцё сваё знайшлося. Або ўласны чалавек памяць страціў. Ці жонка зрок. І не бачыць, з кім спіць, — з мужам, ці мо са свекрам. Во, ад раскошы дурэюць. У нас хоць як у людзей. Ну, п’юць мужыкі мо не віскі з гранёных шклянак, але ж ад тае віскі дык нармальна, самагонкай нясе, а словічак з-пад гарчыцы таксама ж гранёны. І закусць у нас свежанькая заўжды, не тое, што ў тых Амерыках — усё купнае, замарожана, нашпігавана хіміяй. І пацуюць тыя, як з таго фольгавага мяшчэка ці бляшанкі — ні смаку, ні паху... Ды не! Кахаюцца ўсе як шалёныя! Папытайцеся ў нашых баб, ці не зайздросцяць яны такіх перажыванняў Стэфаніям розным, Брукам, Эрыкам... А калі ці не ў эквадорскім фільме выступае сапраўдная Зінаіда, дык усе нашы Зоські-Зінкі ў поўным шчасці... Ну, калі пра зайздрасць, дык усё ж вернемся да Ляксея і ягонае Анькі ды рэжысёрскіх талентаў Коліка з Шурыкам.

Выбраўся Ляксея ў места, аформіць крэдыт. А пасля, меўшы часу крыху, забавіўся ў сваяка. Пазваніў Аньцы, што назаўтра прыедзе, ранішнім аўтобусам, на досвітку. А раніцай, пралупіўшы запыхлыя ад пахмелкі павекі, ідучы ад прыпынку ўбачыў, як па драбіне з яго гарышча злазіць нейкі асобень у чорнай панчосе на чэрапе ды ў адарваных у галлянішчы кальсонах на тонкіх крывых нагах. А ў запыленым вакенцы — ці не Ляксева жонка (пазнаў па начной ружовай кашулі!) — шле таму тыпу паветраныя пацалункі і адназначна ўздыхае, стогне! Схамянуўся Ляксея, рынуўся ў сені, пасля на вялікую хату, дзе ў куце за заслонай стаяла ягоная „вінтоўка” на сляпыя патроны.

Завішчаў той прыэварацень у панчосе, схопіўшыся за худы азад, зараўла і асоба ў кашулі, затрапяталася на драбіне — сама злазіла, трымаючы прыпол у зубах. З таго ляманту выглянула з хлява сонная Анька, выціраючы мокрыя рукі ў сінні фартух — якраз кароў даіла.

Бабская злосць — палчэй за чортаву. Дасталася і акцёрам-рэжысёрам, дасталася і Ляксею! Падумаў бы хто: выхаваная на „Цудах любові” кабета з матурай палезе табе на гарышча на лубошчы з нейкім крываногім прыдуркам з панчохай на галаве!

Вандал Арлянскі

жыцця? Што чалавек адчувае, калі памірае?..

— Цяжка на гэта адказаць, аднак я ведаў, што не памёр.

— Чаму?

— Бо быў галодны і было мне страшэнна холадна.

— А як гэта маецца да смерці?

— Калі б памёр і прабываў у небе, не адчуваў бы голаду, а калі б быў у пекле, не было б холадна.

* * *

Гутараць дзве амерыканкі:

— На мінулым тыдні паляцела я з Джоном у Швейцарыю. Было цудоўна!

— Многа снегу было ў Альпах?

— Ведаеш, гэтага я нават не заўважыла.

* * *

— У твайго мужа новы касцюм!?

— Гэта мой новы муж!